

Sisekaitseakadeemia
Päästekolledž

Henry Noah Mägi

**SAAREMAA JA MUHUMAA MAJUTUSETTEVÕTJATE
TULEOHUTUSALANE TEADLIKKUS JA VALMIDUS NÕUETE
TÄITMISEL 2021-2023**

Lõputöö

Juhendaja:

Aleksandra Mäesepp, MA

Kaasjuhendaja:

Maria Vahter, BA

Tallinn 2024

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Kolledž/instituut: Päästekolledž	Kaitsmise kuu ja aasta: juuni 2024
Töö pealkiri eesti keeles: Saaremaa ja Muhumaa majutusettevõtjate tuleohutusosalane teadlikkus ja valmidus nõuete täitmisel 2021-2023	
Töö pealkiri võõrkeeles: <i>Fire safety awareness and preparedness to meet requirements of the accommodation businesses of Saaremaa and Muhumaa 2021-2023</i>	
<p>Lühikokkuvõte: Lõputöö on kirjutatud eesti keeles, inglisekeelse kokkuvõttega. Töö koos lisadega koosneb 54-st leheküljest, millest põhiosa moodustab 37 lehekülge. Lõputöös on kasutatud 52 eesti- ja ingliskeelset allikat. Töö sisaldab 6 tabelit, 5 joonist ja 2 lisa. Lõputöö eesmärk on selgitada välja Saaremaa ja Muhumaa majutusasutuste vastutavate isikute hinnangud oma teadmiste TO nõuetest ning pakkuda välja lahendusi, kuidas parendada tuleohutusteadlikkust ja nõuete järgimist, läbi mille vähendada ettekirjutusi ja nende täitmisel ilmnevaid kitsaskohti. Lõputöös kasutatakse kvalitatiivset uurimismeetodit, mille andmekogumismeetodiks on 9 poolstruktureeritud intervjuud. Läbiviidud uuringus selgus, et majutusasutuste esindajate tuleohutusosalane teadlikkus on hea, kuid esineb ka probleemkohti, mis enamjaolt kajastuvad muutuvast seadusandluses ja informatsiooni liikuvuse vähesuses. Lisaks selgus, et pigem suhtutakse Päästeametisse ja nõuetesse hästi, kuid ei olda rahul pidevalt karmistuvate regulatsioonidega, millest tulenevate ettekirjutuste täitmise kitsaskoht on finantsiline pool. Autor pakub välja, tulenevalt empiirilisest uuringust ja teooria sünteesist, järgnevad praktilised soovitusel: teostada rohkem vastutavate isikute koolitusi PÄA poolt, luua infokirjade süsteem ja luua lihtsustatud enesekontrolli süsteem vastavalt hoonetüübile, kus oleks võimalik nõudeid ja nende täitmist kontrollida.</p>	
Lisad: intervjuude küsimused; koodipuu	
Võtmesõnad: majutusettevõtted, tuleohutus, tuleohutusosalane teadlikkus, nõuete järgimine, hoiakud nõuete suhtes, hoiakud Päästeameti suhtes	
Võõrkeelsed võtmesõnad: accommodation businesses, fire safety, fire safety awareness, adhering to requirements, stances on requirements, stances on the Rescue Board	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Töö autor: Henry Noah Mägi	
Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.	
Allkiri:	Kommentaari (soovi korral)
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Aleksandra Mäesepp	Allkiri:
Kaasjuhendaja: Maria Vahter	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor/instituudi juhataja: Jaanis Otsla	Allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON.....	2
LÜHENDITE JA MÕISTETE LOETELU.....	4
SISSEJUHATUS.....	5
1. TEADLIKKUS TULEOHUTUSEST MAJUTUSASUTUSTE NÄITEL.....	10
1.1 Inimeste tuleohutusalane teadlikkus ja selle kujundamine	10
1.2 Majutushoonete eripärad seoses tuleohutusega	16
2. EMPIIRILINE UURING JA SELLE TULEMUSED.....	21
2.1. Uuringu meetodid, protsess ja valim	21
2.2. Uuringu tulemused.....	24
2.2.1 Üldine teadlikkus TO-st ja oma asutuse/hoone TO-st	25
2.2.2 Enesehinnang ja soovitusel teadlikkuse parendamiseks	27
2.2.3 Ettekirjutuste põhjused ja nende täitmine	31
2.2.4 TO-nõuetesse ja PÄA-sse suhtumine.....	32
2.3. Uuringu järeldused ja ettepanekud.....	34
KOKKUVÕTE	40
SUMMARY	42
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	43
LISAD.....	47
Lisa 1. Intervjuu küsimused.....	47
Lisa 2. Koodipuu.....	49

LÜHENDITE JA MÕISTETE LOETELU

Eripõlemiskoormus- Ehitise põlemisel põranda pinnauhiku kohta eralduv summaarne soojushulk, mis vabaneb kõikide põlevmaterjalide põlemisel ruumis, kaasa arvatud seinte, põrandate ja lagede pinnakatted. Selle suuruse mõõtühik on megadžaul ruutmeetri kohta. (Siseminister, 2017)

Evakuatsioon- Hoone kasutajate sunnitud liikumine ohutusse kohta tulekahju, selle ohu või muu ohu korral (Siseminister, 2017).

Evakuatsioonitee- Hoone evakuatsioonipäasust algav ja ohutus kohas lõppev või vabalt ja ohutult läbitav hoonesisene liikumistee ohutusse kohta (Siseminister, 2017).

Korstnaefekt- Temperatuuri ja õhurõhu kõikumistest põhjustatud õhu alt-üles ringlus hoones (Dees, 2024).

PäA- Päästeamet

TO- tuleohutus

Tuleohutusklass- Hoonete jaotamisviis tuleohutuse järgi (Siseminister, 2017).

Tuleohutuspaigaldis- Hoone tehnosüsteem või tehniline seade, mis on mõeldud tulekahju vältimiseks, avastamiseks või kustutamiseks, tule ja suitsu leviku piiramiseks ning evakuatsiooni või päästetööde ohutuks läbiviimiseks (Päästeamet, 2024a).

Tulepüsisivus- Hoone konstruktsiooni või selle osa võime säilitada tulekahju korral ettenähtud aja jooksul nõutud kandevõime, terviklikkus ja soojusisolatsioonivõime, mis on üldjuhul määratud standardtulekatsel (Siseminister, 2017).

Tuletundlikkus- Ehitise materjali omadus tulega kokku puutudes süttida, levitada tuld, eraldada soojust, suitsu, mürgiseid gaase või põlevaid või kuumi tilku (Siseminister, 2017).

Turvavalgustus- Hoones olev valgustus, mis peab võimaldama üldvalgustuse rikke korral inimestel lahkuda ohustatud kohast, enne lahkumist ohtlikud protsessid lõpetada või peatada ning tulekustutus- ja päästetöid teha (Ilinõh, 2012).

Väljumistee- Liikumiskõlblik vaba läbikäigutee hoone põranda mis tahes punktist evakuatsioonipäasuni (Siseminister, 2017).

SISSEJUHATUS

Tuli on läbi aegade tulnud inimestele kasuks. Seda saab kasutada soojuse ja valguse saamiseks, toidu küpsetamiseks ja paljudeks muudeks tegevusteks. Tule kasutegur on suur, kuid sellega kaasneb ka tulekahju mõiste. Tulekahju on kontrolli alt väljunud põleng, mille käigus hävib elu, vara ja keskkond. Tänu tulekahjudele olid inimesed sunnitud uurima ja leidma viise, kuidas tulega ohutult ümber käia. Tuleohutus on käitumiste kogum, kus on selgitatud, kuidas kasutada tuld niimoodi, et sellega ei kaasneks hävingut. Tuleohutuse peaesmärk on tagada inimeste turvalisus tulekahju korral. (Jaskolowksi & Kepka, 2011, p 413) Mida aeg edasi, seda rohkem on seda teemat uuritud, ning kirja pandud. Hoonetes kehtivad omad tuleohutusnõuded, et ennetada suurt varalist kahju, ning hoida ja päästa inimesid. Suurema tähelepanu all on ehitised, mis on erinevate inimeste poolt ühiskasutuses, kuna nendes käib suur arv inimesi, kes ei tunne hoonet, ega oska hädaolukorral turvaliselt käituda. Sellisteks ehitisteks on näiteks majutushooned, kus inimesed viibivad lühiajaliselt ning ei tea hoone planeeringut. Samas viibivad majutushoonete küllastajad hoones ööpäevaringselt, mis raskendab evakuaatsiooni korraldamist. Välja on kujunenud erinevad korrakaitseorganid, kes kontrollivad hoonetes tuleohutuse järgimist. Eestis teostab seda Päästeamet.

Päästeameti töö seisneb Eesti rahva kaitsmises ning siseturvalisuse tagamises. Peale operatiivtööde, tegeletakse ka ennetustöödega. PääA missiooniks on ennetada õnnetusi, valmistuda kriisideks ja päästa elu, vara ja keskkonda. (Päästeamet, 2021) Üheks ennetustöö osaks on ohutusjärelvalve, mille eesmärgiks on kontrollida hoonete vastavust kehtestatud tuleohutusnõuetele. Käesoleva lõputöö eesmärgiks on uurida Saaremaa ja Muhumaa majutushoonete esindajate tuleohutuse teadlikkust, nende tehtud ettekirjutusi, selgitada välja peamised kitsaskohad nõuete täitmisel, ja teha ettepanekuid, kuidas tuleohutusnõuete järgimist tõsta.

Antud lõputöök valis autor sihtrühmaks Saaremaal ja Muhumaal asuvad majutushooned, kuna selles piirkonnas on selliseid asutusi üle 350 (Visit Saaremaa, 2023). Majutushoonetes viibib tihti samal ajal palju inimesi, kelle elu ja vara võivad olla ohus tulekahju korral, mistõttu on tähtis, et hoone vastab kehtestatud nõuetele. Majutusasutustel tuleb arvestada eripäradega:

- a) kasutajatelt ei saa eeldada ruumide head tundmist
- b) kasutajatelt ei saa eeldada pidevat ärkvel olemist
- c) kasutajate ring on lai – lapsed, puudega isikud, vanurid

Üsna suur tõenäosus, et iga tulekahjuga võivad kaasneda ka traagilised tagajärjed hukkunute näol. (Jaanso, 2021, lk 3)

Käesoleva lõputöö **aktuaalsus** seisneb selles, et 2024. aasta Päästeameti ohuprognoozi järgi on majutusasutused kõrge prioriteediga hooned. Ohuprognooz määrab kindlaks, milliseid kasutuses olevad ehitisi ning millistest põhimõtetest lähtuvalt kontrollib Päästeamet 2024. aastal. See põhineb ehitiste kasutusotstarbest tuleneval riskitasemel, teostatud tuleohutuskontrollide tulemustel, tulekahjusündmuste analüüsil ja seadusemuudatusi. Lääne Päästkeskusele on seatud eesmärgiks kontrollida 179 majutushoonet, mis on suurem kui teiste hoonetüüpide kontrollide arv. (Päästeamet, 2023a) Aktuaalsuses lähtutakse ka sellest, et vahemikus 2021-2023 on Saaremaa piirkonnas mitmeid majutusasutusi, mis ei ole kontrolli käigus vastanud kehtivatele nõuetele. Antud piirkonna majandus toetub tugevalt turismile ja majandusele (Saaremaa Vallavolikogu, 2020). Seetõttu on tähtis, et majutusasutused vastaksid nõuetele ning oleksid avatud. Saaremaa arengukavas on seatud eesmärkideks aastaks 2030 viia tulekahjus hukkunute arv nulli, ning vähendada hoonetulekahjude arvu vähemalt 50% 2017.a võetud baastasemest, mis oli 31. (Saaremaa Vallavolikogu, 2020) Päästeameti poolt koostatud statistikast tulenevalt, et 2021-2023.aasta juuli-detsembri vahemikus, on Muhu vallas majutushoonetele koostatud ettekirjutuste arv kasvanud igal aastal, ning Saaremaa vallas on see langenud. Muhus oli 2021.a 0 ettekirjutust, 2022 oli 15, ning 2023 oli 16 (28.11.2023 seisuga). Saaremaa vallas oli 2021.a 79 ettekirjutust, 2022 oli 59, ning 2023 oli 46 (28.11.2023 seisuga). Peamised rikkumised olid seotud evakuatsioonivalgustusega, väljumis-ja evakuatsiooniteedega, tuletõkkeseksioonidega ja tulekahjusignalisatsiooniga. (Päästeamet, 2023b) Vaatamata Saaremaa positiivsele tendentsile ilmnevad ikkagi tuleohutusosalased rikkumised, mis nõuavad haldusmenetluse alustamist ja ettekirjutuste koostamist. Lõputöös käsitletakse perioodi 2021-2023, sest 2021. aastal jõustusid siseministri määruse nr 17 “Ehitisele esitatavad tuleohutusnõuded” muudatused, mis puudutasid muuhulgas ka majutushooneid. Jõustunud muudatused täpsustasid, kuidas tuleb kahekorruselises 3. tuleohutusklassi (edaspidi TP3) majutusasutuses pidada inimeste üle arvestust. Ennem üldsõnaline määrus läks konkreetsemaks ja täpsustus, et kahekordne TP3 hoone võib majutada

kuni 10 inimest. (Siseminister, 2017) Antud asjaolu puudutas eelkõige väiksemaid majutusteenuse osutajaid, mis suurendas Päästeameti tähelepanu nendele objektidele. Kuna Saaremaa ja Muhumaa piirkonnas on selliseid objekte palju, oli antud määruse muudatus selle piirkonna puhul märkimisväärne.

Lõputöö **uudsus** seisneb selles, et varem ei ole tehtud lõputööd Saare ja Muhu majutusasutuste esindajate TO teadlikkuse täitmise kohta. Varasemalt ei ole majutushoonete vastutavate isikute tuleohutusosalast teadlikkust ja valmidust nõudeid täita uuritud. Sarnane lähenemine personali teadlikkuse uurimisel oli Helen Arukaeva 2016. aasta lõputöös “Virumaa lasteaedades töötava personali tuleohutusosalane teadlikkus ja oskus käituda tulekahju korral” (Arukaev, 2016). Praegune uuring erineb varasemast uuringust valitud sihtrühma poolest. Käesolevas uuringus on fookuses Saaremaa ja Muhumaa majutushooned ja nende vastutavad isikud, kuid mitte majutushoonete kogu personal. Tuleohutuse seaduse järgi peab olema määratud tuleohutuse eest vastutav isik hoones (Tuleohutuse seadus, 2022). Samas antud töös ei uurita ainult esindajate üldist teadlikkust, vaid hinnatakse ka nende valmidust nõudeid täita. Lisaks eeltoodule seisneb antud uuringu uudsus selles, et käesolev töö täiendab muuhulgas Eesti Uuringukeskuse 2022. aasta uuringut “Ehitiste tule- ja kemikaaliohutuse eest vastutavate isikute uuring”, mille keskmeks olid tule- ja kemikaaliohutuse eest vastutavad isikud ja nende TO-alase teadlikkuse tase. Selle uuringu eesmärgiks oli kirjeldada tule- ja kemikaaliohutuse nõuete tagamise korralduslikku poolt juriidiliste isikute sihtrühmas ning mõista ohutuse eest vastutavate inimeste ootusi ja arvamusi selles. Selles uuringus koostati küsitlus andmekogumismeetodiks. Uuringu üldkogumi moodustasid juriidiliste isikute esindajad, kes vastutavad tule- ja kemikaaliohutuse nõuete tagamise korralduslikku poole eest. (Eesti Uuringukeskus, 2022),

Tulenevalt eeltoodust on lõputöö **uurimisprobleemiks**: milline on Saaremaa ja Muhumaa majutusasutuste esindajate TO nõuete alane teadlikkus? Tulenevalt sellest püstitatakse 3 **uurimisküsimust**:

1. Kui teadlikud on majutusasutuste vastutavad isikud TO-alastel teemadel?
2. Kuidas arendada TO-alast teadlikkust majutusasutuste vastutavate isikute ja personali seas, et vähendada ettekirjutusi ja nende täitmisel esinevaid kitsaskohti?

3. Mis on inimeste hoiakud TO-nõuete järgimise ja PÄA kontrolli suhtes?

Lähenevalt uurimisprobleemist ja uurimisküsimustest, on töö **eesmärk** selgitada välja Saaremaa ja Muhumaa majutusasutuste vastutavate isikute hinnangud oma teadmiste TO nõuetest ning pakkuda välja lahendusi, kuidas parendada tuleohutusteadlikkust ja nõuete järgimist, läbi mille vähendada ettekirjutusi ja nende täitmisel ilmnevaid kitsaskohti.

Eesmärgini jõudmiseks on püstitatud järgnevad **uurimisülesanded**.

1. Uurida inimeste tuleohutusosalase teadlikkuse ja hoiakute kujundamise ning inimeste mõjutamise teoreetilisi käsitlusi.
2. Analüüsida majutusasutuste esindajate TO alast teadlikkust.
3. Tuginedes uurimistele ja intervjuudele sünteesida tulemusi ja teha ettepanekuid teadlikkuse tõstmiseks.

Käesolevas lõputöös kasutatakse kvalitatiivset meetodit. Aluseks võetakse teoreetilised allikad teadlikkuse ja hoiakute kujundamise kohta. Andmekogumismeetodiks on poolstruktureeritud intervjuud (Hancock, *et al.*, 2009, p. 16). Valimisse kuulusid nende Saaremaa ja Muhumaa II kasutusviisiga hoonete (majutusasutuste) tuleohutuse eest vastutavad isikud, kus majutatakse enam kui 10 inimest või on hoone tuleohutusosalaste puuduste tõttu inspektori poolt piiratud majutavate arvu 10 inimeseni. Valimi valikul võeti eesmärgiks see, et hoonete esindus oleks võimalikult lai (hotellid, hostelid, ühiselamud). Intervjuueeritavad valiti seoses viimase aja kogemusega PÄA kontrollkäikudel hoone esindamisega, ettekirjutuste täitmisega ja/või hoone tuleohutuse eest vastutamisega. Kuna uuritakse ajavahemikku 2021-2023, siis valiti intervjuueeritavateks nende asutuste esindajad, kes selles ajavahemikus on saanud ettekirjutuse. Tegemist on eesmärgipärase valimiga (Teddlie & Yu, 2007, p. 80). Küsimuste koostamisel lähtutakse 2022. aastal PÄA poolt tellitud ning Uuringukeskuse poolt läbi viidud küsitlusest, mille eesmärgiks oli kirjeldada tule- ja kemikaaliohutuse nõuete tagamise korralduslikku poolt juriidiliste isikute sihtrühmas ning mõista ohutuse eest vastutavate inimeste ootusi ja arvamusi selles. Tehakse edasiarendus, kus küsitluse asemel tehakse intervjuud majutusettevõtete esindajatega. Mõned küsimused kattuvad, kuid antud töös keskendutakse rohkem inimeste enda

teadlikkusele, ning lähtutakse majutushoonete tuleohutuse eripäradest. Andmeanalüüsimeetodiks on kvalitatiivne sisuanalüüs (Patton, 2014, p. 521).

Lõputöö jaguneb kaheks osaks. Esimeses osas keskendutakse teooriale. Uuritakse, kuidas inimeste tuleohutusosalast teadlikkust aredatakse, kuidas hoiakud kujunevad ning majutusasutuste tuleohutuse eripärasid. Teises osas keskendutakse empiirilisele uuringule ja selle tulemuste analüüsile, ning tehakse ettepanekuid kitsaskohtade leevendamiseks.

1. TEADLIKKUS TULEOHUTUSEST MAJUTUSASUTUSTE NÄITEL

1.1 Inimeste tuleohutusalane teadlikkus ja selle kujundamine

Ohutu keskkona tagamisel on olulise tähtsusega see, et inimesed oskaksid käituda tulekahju korral. Kui inimene teab, kuidas käituda, aitab see kaasa elu, vara ja keskkonna säilimisele õnnetuse korral. Teadlikkus kujuneb läbi õppimise ehk uue informatsiooni saamise ning selle meelde jätmise.

Õppimine on pikk protsess, läbi mille kinnistatakse uusi teadmisi. Õppimiseks võib pidada inimese pidevat muutumist tegevuse, spetsiaalse treeningu, vaatluse või järelemõtlemise mõjul (Koemets, 1972, ref Kõverjalg, 1996, lk 12). Õppimisprotsessiks võib ka pidada erinevate alternatiivsete valikute seast valimist (Turab & Sintunavarat, 2023, p. 541).

Täiskasvanute täiend-ja ümberõppe tõhususe tõstmisel tuleb arvesse võtta järgmisi asjaolusid (Kõverjalg, 1996, lk 9):

- 1) tunnetusprotsesside taset (õppuri suutlikkus ja huvi õpetatavus vastu võtta);
- 2) närvi- ja emotsionaalsete protsesside individuaalseid iseärasusi;
- 3) üldisi ja spetsiaalseid võimeid;
- 4) tahte- ja iseloomuomaduste eripära;
- 5) valmisolekut õpetatava vastuvõtmiseks ja suhtumine õppetöösse;
- 6) organismi füüsilist seisundit.

Näiteks uuriti 2016. aastal Lätis, kuidas tõstada keskkonnaalalist teadlikkust ja kodukemikaalide tarbimist. Sellest uuringust selgus, et tihtipeale on inimese käitumise mõjutamisel suurem roll harjumustel, kui teadmistel ja teadlikkusel. (Dimante *et.al.*, 2016, p. 264) Varem omandatud hariduse täiendamist nimetatakse pidevhariduseks, mida peetakse kogu inimese elu jooksul

toimuvaks süstemaatiliseks mõjutamiseks, mille ülesandeks on eluks ja tööks vajalike teadmiste, oskuste, omaduste ja käitumisnormide kujundamine (Kõverjalg, 1996, lk 6).

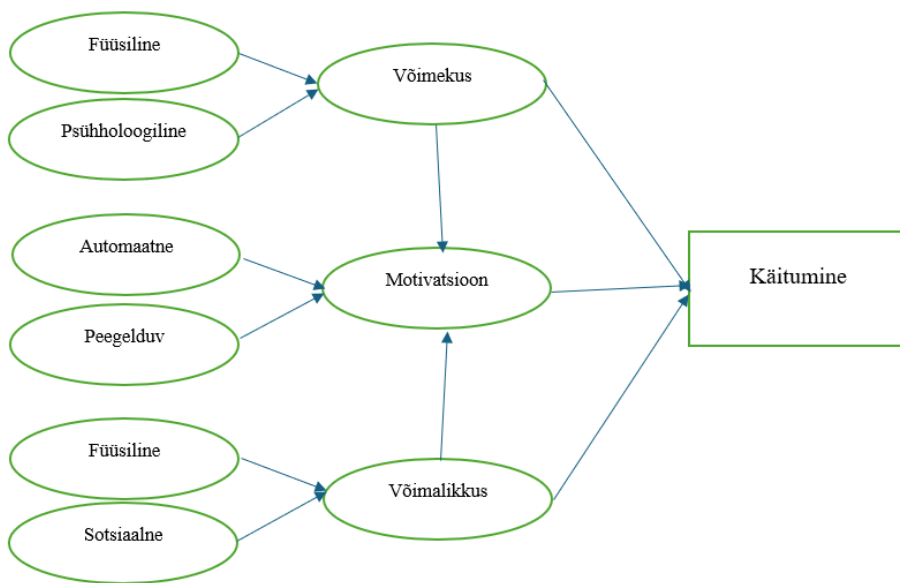
Inimeste teadlikkust mõjutavad õppimine ja kogemused. Inimene on teadlik oma keha seisunditest või sündmustest kui ta on ka teadlik end ümbritsevast maailmast. Isiklikud sündmused on põhjustatud ümbritsevast keskkonnast, millest tehakse vajalikke järeldusi. Kui verbaalne ühiskond loob vajalikud asjaolud, tekitatakse kehas vastavad füüsilised tegevused ja tingimused, millele inimene reageerib. (Skinner, 1974, pp. 241-242) Teadlikkuse arengut mõjutab ka lapseas saadud haridus ja selle omandamise viisid. Selliseid viise on mitu. Uuringutes on leitud, et meeli stimuleerivalt läbi viidud pedagoogika mängib suurt rolli geograafia bakalaureuseõppe õpilaste teadlikkuse arenemisel (Morris, 2020, p. 563). Selle järgi areneb teadlikkus siis, kui inimesele antakse infot edasi nii, et seda saaks mitut meelt korraga kasutades vastu võtta (ei ole ainult paberilt lugemine või õppejõu kuulamine). Hoones viibivate isikute teavitamine hädaolukordade kohta aitab neil teha õigeid otsuseid õnnetuse ajal. Olukorrateadlikkusel on kolm tähtsat komponenti (Jelenewicz, 2022, pp. 63-64):

- 1) selgeks teha, mis informatsiooni on inimestele vaja, et õige otsus teha;
- 2) selgeks teha, millised on informatsiooni allikad;
- 3) selgeks teha, milline on kõige efektiivsem viis, kuidas informatsioon edasi kanda.

Biheivioristliku lähenemise teooria järgi sõltub inimeste käitumine 20% välistest asjaoludest ja 80% geneetikast. Käitumise väliste asjaolude alla lähevad käitumisele eelnev periood, sellele suunatud reaktsioonid ja nende tagajärjed. (Skinner, 1974, pp. 244-246) Kognitiivse lähenemise teooria järgi sõltub inimese käitumine inimese iseloomust ja käitumismudelitest. See põhineb kogemustele ja situatsioonidele, ehk reageerib välistele mõjutustele, mis omakorda mõjutavad iseloomu ja käitumist. (Hunt, 1993, pp. 378-379) Konstruktivistliku lähenemise teooria järgi on teadmine viis, kuidas õppija loob oma kogemusele tähenduse. Ka antud teooria toetub paljuski varasematele lähenemistele ja sarnaselt kognitivismile peab õppimist vaimseks tegevuseks. Teooria järgi maalib inimene maailmast pildi oma kogemustest, ning kuidas seda endile tõlgendatakse. Tähendused luuakse, mitte ei õpita selgeks. (Ertmer & Newby, 2013, pp. 54-55) Ei piisa ainult uute teadmiste omandamisest, vaid teadlikkus oleneb ka uue informatsiooni meeldejätmisest. Komplekses visuaalses keskkonnas navigeerimise oskuse mõistmiseks, tuleb

uurida, kuidas inimmälu suudab meeles hoida terviku esindust (*ensemble representation*) (Xu *et al.*, 2023, p. 856).

Käitumise hindamise jaoks on loodud mitmeid erinevaid käitumisteadlikuse mudeleid. Näiteks lähtuti Uuringukeskuse poolt läbi viidud uuringu kvalitatiivsel poolel COM-B mudelist (Eesti Uuringukeskus, 2022). COM-B mudeli järgi käitub inimene kindlal viisil ainult siis, kui tal on olemas võimekus (*capability*), võimalikkus (*opportunity*) ja motivatsioon (*motivation*) käituda (*behaviour*) ühel kindlal viisil (West & Michie, 2020, p. 1). Inimese võimekuse all mõeldakse inimese füüsilist ja psühholoogilist võimekust käitumist muuta. Motivatsioon jaguneb peegelduvateks (näiteks olukorra hindamine) ja automaatseteks (näiteks emotisoonid) teguriteks ja võimalikkuse all mõeldakse füüsilisi (näiteks keskkond) ja sotsiaalseid (näiteks kultuur) välistegureid. (vt joonis 1). (Willmott *et al.*, 2021, pp. 3-4)

Joonis 1. COM-B mudel. (Willmott *et al.*, 2021, pp. 3, autori tõlgitud)

Kolm tähtsat elementi ennetusel ja teadlikkusel tõstmisel on haridus, treening ja hoiakud (Abdul Rahim *et al.*, 2014, p. 2). Inimestel kujunevad elu jooksul erinevad hoiakud, mille põhjal inimesed teostavad oma mõtteid ja tegevusi. Hoiaku mõistet kasutatakse puhtkehalises tähenduses pooside või keha asendite, aga ka puht-intellektuaalse vaatepunkti tähistamiseks. (Hackenschmidt, 1997, lk 11). Inimeste hoiakute arenemise viisid jagunevad kolmeks (Hackenschmidt, 1997, lk 15-16):

- Iseseisvad- omaenda kehaliste varude toel;

- Toetatud- mõne ümbrusest saadud soodustava teguriga täiendades;
- Mõjutatud- loovutades end mõjustavale survele, mis hoiab inimest ümbritsevaga võrdvõimelisena tasuks tema valmiduse eest end kuuleka tööriistana kasutada lasta.

Hoiakute tabamine (*Stance detection*) on tegevus, läbi mille leiab, kas inimese hoiak on kallutatud. *Stance detection*-i abil saab teada, kas antud teemat toetatakse, eitatakse, küsitatakse või iseloomustatakse. (Zhou *et al.*, 2023, p. 1703) Hoiakute tabamist defineeritakse mitmel erineval viisil, kuid kõige tavalisem kirjeldus on teksti loonud inimese hoiakute omaloodud teksti kohta klassifitseerimine (Küçük & Can, 2020, p. 1). Hoiakute analüüsimiseks saab kasutada erinevaid meetodeid. Näiteks kasutatakse inimeste hoiakute ja suhtumise mõõtmiseks Likerti skaalasid. Likert'i skaalasid kasutatakse suhtumise mõõtmiseks. Skaala koosneb erinevatest lausetest või seisukohtadest, mille kohta annavad vastajad oma arvamuse. Tihtipeale antakse neile viis vastusevarianti: “olen väga nõus”, “olen nõus”, “ei arva midagi”, “olen vastu” ja “olen täiesti vastu”. (Arnold *et al.*, 1967, p. 31) Näiteks uuriti 2007. aastal Kreekas hotelliküllastajatelt, kuidas nad suhtuvad hotellidesse kriisi ajal. Uuringus kasutati Likert'i skaalat, et teada saada, mis mängib rolli nende hoiakute kujunemisel. Uuringus selgus, et mida parem maine on hotellil, seda rohkem usaldatakse neid kriiside ajal, peetakse neid sotsiaalselt vastutustundlikuks, mille tõttu avaldavad külalised soovi külastada neid ka edaspidi. Suhtumise kujunemisel mängib ka rolli asutuse organisatsiooniline vastamine olukordadele. (Vassilikopoulou *et al.*, 2008, p. 791)

Majutushoonete personali ja küllastajate hoiakutest sõltub samuti hoone tuleohutusala olukord. Majutushoone eripära tõttu võib evakuatsiooni ja päästetööde korraldamine olla raskendatud. Personali kõrge tuleohutusala teadlikkus võib omakorda olukorda parandada, madal teadlikkuse tase vastupidi olukorda raskendada. Hotellid majutavad erinevatest vanusegruppidest ja erinevatest kultuuridest pärit inimesi, kellel on madal teadlikkus keskkonnast, ning keda peab evakuatsiooni korral juhtima. (Chen *et al.*, 2011, p. 316) Parim kaitse vigastuste ja inimelu kaotamise vastu tulekahju korral on tugev ennetus ja töötavad tuleohutuspaigaldised-ning konstruktsioonid.

Kaubandushoonetes, nagu ka majutushoonetes, on inimesed, kes ei pruugi hästi tunda hoonet, et sealt edukalt evakueeruda või teha esmaseid tulekustutustöid. 2014. aastal tehti Malaisias uuring,

kus uuriti kaubandushoone külastajate tuleohutuse teadlikkust. Uuringus selgus, et inimeste teadlikkus tulekahju korral käitumise korral väljendus peamiselt (Abdul Rahim *et al.*, 2014, p. 3):

1. teadmises, kuhu helistada tulekahju korral;
2. teadmises, mis protseduure läbi viia tulekahju korral;
3. teadmises, kes on kaubandushoone vastutav isik/kontaktisik hädaolukorra puhul;
4. varasemas osalemises tulekahjuõppusel;
5. varasemas osalemises erinevate organisatsioonide poolt läbi viidud üritustel ja infopäevadel.

Nendest vastustest selgus, et suur osa inimestest teab, kuhu poole pöörduda, kui hoones on tulekahju. Uuringus küsitleti ka hoone vastutavaid isikuid. Vastutavad isikud on need inimesed, kelle ülesandeks jääb tagada hoones TO ning kontrollida sealsete süsteemide ja paigaldiste toimepidavus. Uuringus selgus, et vastanutest kõige rohkem inimesi reageerivad kohe, kui tulekahjusignalisatsioon läheb tööle. Uuringus osalenud inimesed arvasid, et parim viis, kuidas teadlikkust ja turvalisust tõsta, on korraldada erinevaid programme ja õppusid. (Abdul Rahim *et al.*, 2014, p. 4)

2016. aastal viidi läbi uuring Indias, kus küsitleti terviseasutustes töötavate inimeste TO alast teadlikkust. Selgus, et 96,4% vastanutest teadis, kuidas käituda tulekahju korral, kuid 71,3% ei oskanud õigesti vastata tulekustutite kohta käinud küsimustele. Lisaks teadis hästi suur osa vastanutest, et peamine surmapõhjus tulekahju puhul on suits ja lämbumine. Umbes pool vastanutest oskavad tulekustuteid õigesti käsitleda. Selgus ka, et u 54% on osalenud tulekahjuõppustel. Saab järeldada, et teoreetilised teadmised on väidetavalt inimestel kõrged, kuid poole vähem inimesi oskavad neid teadmisi praktiliselt väljendada. (Kulkarni *et al.*, 2016, p. 1903) Sama saab ka välja lugeda Rahim *et al.*, (2014, p. 5) poolt läbi viidud uuringust. Suur osa vastanutest teab, kuidas peaks käituma tulekahju korral, kuid ainult väike osa neist on harjutanud tuleohutuspaigaldiste käsitlemist ning läbi mänginud erinevaid õnnetuste stsenaariumeid.

2016. aastal uuriti Keenias hotelli töötajate õnnetuste ennetamist ja teadlikkust. Selgus, et 80% teadis, millised TO alased nõuded hotellidele määratud olid, kuid ainult 45% vastanutest oskas neid nimetada ja välja tuua. (Cherono, 2011, p. 53) Uuringust selgus, et peaaegu pooled vastanutest

arvavad, et turvalisuse tagamine on tööandja ja juhataja ülesandeks, ning ainult 17% vastanutest arvasid, et töötajad ise peavad turvalisuse eest vastutama. Töötajate eeldused oma enda tervise hoidmise kohta võib olla madal tänu ebapiisavale teadmisele. (Ikunyua, 2004, ref Chernono, 2011, p. 55)

2019. aastal teostati uuring Malaisias, kus uuriti hotellide juhatajatelt, kuidas suhtutakse sealsetesse turvasüsteemidesse. Selgus, et kõik vastanutest peavad vajalikuks, et töötajad saaksid ohutustreeninguid, et hotellis turvalisust tagada. Erinevate treeningute ja koolituste eesmärk on tõsta töötajate teadlikkust, kuidas vastava ohuolukorra puhul tegutseda. (Anuar *et al.*, 2019, p. 102)

Eestis reguleerivad hoonete tuleohutusnõudeid erinevad seadused ja määrused, ning nende järgimist kontrollib Päästeamet. Kuna PÄA vastutab seaduse järgimise eest, on ka nende jaoks tähtis aru saada, kuidas inimeste käitumine muutub reegleid järgides ning kuidas mõjutada inimeste käitumist läbi erinevate menetlustoimingutega. Tuleohutuse seaduse järgi on PÄA kohtuväline menetleja seaduses välja toodud väärtegade puhul (Tuleohutuse seadus, 2022). Majanduslikus teoorias ja seaduste ning nõuete koostajate jaoks on tähtis aru saada, kuidas reeglid ja seadused mõjutavad inimeste käitumist. Avaliku korra normide loomiseks on tähtis aru saada, kuidas omavahel erinevad stiimulid ja kohustused on seotud. 2014. aastal läbi viidud uuringus selgus nii see, et kohustustel on suur roll kooperatiivse käitumise arengul, isegi siis, kui erinevaid stiimuleid ei ole antud kui ka see, et kui stiimulid on kohustustega seotud. Need on nii auhinna kui ka karistuse vormis, nii et saab järeldada, et teoorias stiimulid võivad käitumist muuta mitte ainult tugevdades normide osatähtsust, vaid ka tutvustades võimalust saada karistada ja kaotada midagi. (Galbiati & Vertrova, 2014, pp. 48-56) 2001. aastal läbi viidud uuringus selgus, et töölistele on hüvede kaotamine ja palga kärpimine vastumeelne, isegi majanduslanguses (Sunstein, 2001, p. 271). Inimesed ei taha kaotada ega loovutada enda asju ega õigusid, järelikult on sellega ähvardamine väga suur motivaator enda käitumise muutmiseks.

Eelnevast võib järeldada, et inimeste teadlikkus kujuneb läbi õppimise ning info meelde jätmise. Olulist rolli mängivad ka inimese iseloom ning tema oskus siduda õpitud informatsioon end ümbritseva maailmaga. Kohalikud valitsusorganid ja korrakaitse saab ka mõjutada läbi erinevate stiimulite käitumist ja nõuete järgimist. Tuleohutuse tagamisel majutusasutustes on tähtis see, et

töötav personal oleks teadlik, millised on peamised tegurid, kuidas tulekahju alguse saab, ning kuidas siis käituma peab. Erinevatest uuringutest tuleb välja, et töötajad hindavad tuleohutusalalet ennetust kõrgelt. Lõputöös käsitletud uuringutest selgub ka see, et enamjaolt on personal teadlik, kuidas tulekahju korral käituma peab, kuid praktilised teadmised ei ole nii kõrgel tasemel. Töötajate käitumine tulekahju korral on hästi tähtis vara ja inimelu säilitamisel, kuid sama tähtis osa on ka töötavate turvasüsteemide ja tuleohutuspaigaldiste olemasolu.

1.2 Majutushoonete eripärad seoses tuleohutusega

Hoonetele seatakse kindlad nõuded, millele peab vastama, et saada kasutusluba. Ehitised peab olema ehitatud vastavatest materjalidest, omama nõutud tuleohutuspaigaldisi, ning vastama esitatud tehnilistele nõuetele, enne kui lubatakse seal tegutseda hakata. Nõuded olenevad hoone suuruselt, asukohast, kasutusviisist ning kasutajate arvust. (Siseminister, 2017) Nõuete järgimine mängib suurt rolli õnnetuste vältimisel ning õnnetuse korral kahju suuruse vähendamisel. Õiged protseduurid ja vastavate süsteemide olemasolu on tähtis tuvalisuse tagamisel.

Majutusasutused vastutavad oma töötajate ja klientide turvalisuse eest. Peale varguste ja isikukaitse, vastutab asutus ka tuleohutuse eest. Turvalisuse all mõeldakse töötajate ja hotelli külalistate kaitsmist vigastuste ja surma eest. Ohud esitavad end õnnetuste, ohtlike ainete ja tulekahjude näol. Lisaks nendele ohtudele, vastutavad hotellid ka külaliste vara eest. (Enz & Taylor, 2002, p. 122) Ohutuse ja turvalisuse tagamine on juba sajandeid olnud tähtis osa hotelli-ja turismitööstuses (Anuar *et al.*, 2019, p. 99). Tuleohutust saab pidada konkurentsi osaks (Nebro, 2000, ref Sierra *et al.*, 2015, p. 1490). Kliendid hindavad hotellis olevaid turvameetmeid kõrgelt, ning tihtipeale võib see jääda otsustavaks, kui valitakse oma puhkuse asukohti (Reiseanalyse Aktuell, 2003, ref Sierra *et al.*, 2015, p. 1490). Hotellis viibivad inimesed tihtipeale ei tunne hoonet, mille tõttu võib esineda palju surmi ja vigastusi tulekahju korral (Chi, 2012, p. 301). Kuna majutushoonetes viibib iga päev ööpäevaringselt inimesi, on selliste hoonete tuleohutusnõute järgimine tähtis. Ameerika Ühendriikides tõusis huvi hotellide turvalisuse vastu peale 09.11.2001 terrorirünnakuid New York'is (Enz & Taylor, 2002, p. 119).

Inimajaloo kõige suurema hukkunute arvuga hotelli tulekahju toimus 25. detsembril 1971 Seoulis, Lõuna-Koreas. Daeyeonggaki nimelises hotellis hukkus 164 inimest, ning 63 sai vigastada. (Davis, 2020) Hoones olid puudu sprinklerüsteem ja tulekahjualarmid, ning konstruktsioonid ei olnud tule-ega suitsukindlad, mille tõttu tekkis trepikodades, liftišahtides ja koridorides korstnaefekt (Sun-Young, 2023). Hotellis ei järgitud tuleohutusnõudeid, mille tõttu jäid inimesed tule ja suitsu kätte. Poolas Pomeranias 2009. aastal, Ameerika Ühendriikides Riverdaleis 2007. aastal ja Prantsusmaal Pariisis 2005. aastal toimunud hotellitulekahjude näitel saab järeldada, et väiksed ning vanad majutushooned on suure tulekahju riskiga (Chi, 2012, p. 302). Eesti viimane suur hotelli tulekahju toimus 26. jaanuaril 2016, kui Otepääl hävis suurem osa Bernhardi nimelisest hotellist.

Eelpool välja toodud 2019. aastal Malaisias hotelli vastutavate isikutele läbi viidud uuringus selgus, et kõik vastanutest peavad töötavaid tuleohutuspaigaldisi- ja süsteeme hotelli ohutuse tagamisel kohustuslikuks. Vastuste põhjal saab järeldada, et tähtis on luua balanss tehnoloogia ja protseduuride vahel, et õnnetuste hulka vähendada (Anuar *et al.*, 2019, p. 103). Inimesed peavad oskama tuleohutult käituda, ning teadma, kuidas õnnetuse korral käituda, ning töökorras paigaldised aitavad tulekahju nii avastada, kui ka kustutada.

Tänapäeval on majutusasutustes võetud kasutusele mitmeid erinevaid tuleohutusmeetmeid, ning nendesse on paigaldatud tuleohutuspaigaldised. Taiwanis kontrollitakse hooneid rangete reeglite ja regulatsioonidega enne, kui neile antakse kasutusload, nagu ka Eestis. Hotellid peavad end registreerima turismi haldavate riigiasutustega, enne kui ukseid avatakase. (Chen *et al.*, 2011, p. 312) Eestis reguleerib majutushoonete tuleohutust Tuleohutuse seadus, ning erinevad määrused. Siseministri määrus number 17 “Ehitisele esitatavad tuleohutusnõuded” kajastab peamisi TO nõudeid, mida hoonetes peab järgima. Määrus 17 järgi peab ehitise peab olema projekteeritud ja ehitatud nii, et tulekahju puhkemisel (Siseminister, 2017):

- 1) säilib ehitise kandevõime ettenähtud aja jooksul;
- 2) on tule ja suitsu teke ning levik ehitises piiratud;
- 3) on tule levimine naaberehitistele piiratud;
- 4) on tagatud ohutu evakuatsioon;
- 5) on arvestatud päästemeeskonna ohutuse ja tegutsemisvõimalustega.

Kõige tavalisemad tuleohutuspaigaldised ja muud turvameetmed tulekahjudega ja õnnetustega tegelemiseks hotellides on (Chan & Lam, 2013, p. 204):

- a) ülerõhustatud trepikojad;
- b) elektrooniliste lukkudega uksed;
- c) elektroonilised peavõtmed;
- d) objektil asuvad vormiriietuses turvatöötajad;
- e) kõlarid (kust tulevad ohuteavitused mitmes keeles);
- f) vetelpäästjad;
- g) evakuatsiooniteed;
- h) kommunikatsioonisüsteemid;
- i) automaatsed tulekustutussüsteemid/sprinklersüsteemid;
- j) regulaarselt kontrollitud suitsuandurid;
- k) selgelt ära märgitud väljapääsud;
- l) nähtava koha peal olevad tulekustutid;
- m) varugeneraatorid;
- n) turvavalgustus.

Tuleohutuspaigaldised peavad ka töötama. Tehnoloogia vajab regulaarset hooldamist ja kontrolli, et tagada selle toimepidavus. Siseministri määruse järgi vastutab nende tegevuste eest omanik.

Tuleohutuspaigaldise omanik peab (Siseminister, 2017):

- 1) tagama tuleohutuspaigaldise korrashoiu ja katkematu toimepidevuse;
- 2) korraldama ettenähtud juhtudel tuleohutuspaigaldise vaatlust, kontrolli ja hooldust;
- 3) omama dokumentatsiooni tuleohutuspaigaldise ja selle kontrolli ning hoolduse kohta.

Hooned liigitatakse tuleohutuse järgi kasutusviisideks. Siseministri määrus nr 17 järgi jaotuvad majutushooned 2. kasutusviisi. Nende alla käivad hotellid, motellid, külalistemajad, hostelid, puhkelaagrite majutushooned, inimeste varjupaigad, ühiselamud ning sanatooriumid. (Siseminister, 2017) Sellise kasutusviisiga hoonete kohta on määruses välja toodud eripärad, mis kehtivad majutushoonete kohta.

Hoone projekteerimisel ja ehitamisel lähtutakse tehnilistest näitajatest, millele konstruktsioonid ja süsteemid peavad vastama. Peamised näitajad on materjalide tuletundlikkus, konstruktsioonide tulepüsivus ja kandevõime, turvavalgustuste põlemisaeg-ja tugevus ning hoone ruumides olev eripõlemiskoormus. Hoone tuleohutus on küll seotud tehniliste näitajatega, kuid hoone tegelik tuleohutus ei sõltu ainult nendest. Olulisemalt efektiivsemalt saab ohutust hinnata kolme mõõdiku abil. Olulisemalt efektiivsemalt saab ohutust hinnata kolme mõõdiku abil. Esimene mõõdik on seotud inimeste ohutusega, mis sõltub mitmetest teguritest (Käerdi *et al.*, 2010, lk 69):

- a) Evakuatsiooni korraldus, tuletõkkeseksioonide moodustamine, konstruktiivsed lahendused. Olulisemad näitajad on seotud evakuatsiooniga (evakuatsiooniteel kasutatavad materjalid, evakuatsioonitee maksimaalne pikkus, evakuatsioonipäasude arv, tule leviku võimalikkus evakuatsiooniteele ja suitsu-ning soojuse eemaldamise süsteemid)
- b) Tuletõkkeseksioonide moodustamine on seotud hoone tuleohutusklassiga ning tuletõkkeseksiooni tulepüsivusele esitatakse samad nõuded läbivalt kogu hoones. Eestis ja Soomes peavad avatäited olema vähemalt pool konstruktsioonile esitatud nõudest (Prantsusmaal, Kreekas ja Luksemburgis peavad vastama samale nõudele). Tuletõkkeseksiooni pindala on erinevates riikides piiritletud erinevalt, nagu näiteks Inglismaal. Oluline näitaja on põlemiskoormus.

Teine mõõdik on seotud vara ohutusega, mis sõltub enamjaolt tulekahju leviku kiirusest ning tule levikust ruumist/hoonest välja. Kolmas mõõdik tähistab keskkonna ohutust, mida vaadeldakse seoses mõjuga õhule, pinnasele ja veele. (Käerdi *et al.*, 2010, lk 69)

Töös välja toodud teooria järgi tuleb välja, et hoonetele on seatud erinevad tuleohutusnõuded, mille täitmise osas teostab riiklikku järelevalvet Eestis Päästeamet. Ehitis peab vastama nõuetele, ehk siis selles peavad olema vastavad tuleohutuspaigaldised ning peab olema ehitatud õigetest materjalidest. Majutusasutustele seatud nõuded olenevad ka hoone suurusest ja majutuskohadest, kuid läbivalt pannakse kõige rohkem rõhku ohutu evakuatsiooni tagamisele. Majutusasutuse turvalisus tuleohutuse võtmes oleneb nii ehituslikust poolest ja tehnilistest näitajatest kui ka hoones töötava personali pädevusest ja teadlikkusest. Edaspidi uuritakse lõputöös, millised on Saaremaa ja Muhu majutusasutuste esindajate TO-alane teadlikkus ja suhtumine TO-nõuetesse ja Päästeametisse. Teostatakse intervjuud, mille tulemusi analüüsitakse töö teoreetilises osas

väljatoodust lähtuvaga, ja kaardistatakse peamised kitsaskohad nõuete järgimises ja lüngad teadlikkuses, ning pakutakse välja võimalike lahendusi teadlikkuse parendamiseks.

2. EMPIIRILINE UURING JA SELLE TULEMUSED

Lõputöö raames viidi läbi empiiriline uuring, millega selgitati välja Saaremaa ja Muhumaa piirkonnas olevate majutusasutuste vastutavate isikute TO alase teadlikkuse seis. Seejärel analüüsiti ja töötati välja võimalikud ettepanekud, kuidas tõsta teadlikkust, mis omakorda võiks mängida rolli ettekirjutuste arvu vähenemisel tulevikus. Esimene alapeatükk keskendub empiirilises uuringus kasutatud meetodikale. Selgitatakse lahti uuringu protsess, valimi moodustamine, intervjuude ülesehitus ja läbiviimine. Teine alapeatükk keskendub uuringu tulemustele, ning kolmandas alapeatükis sünteesitakse empiirilise uuringu tulemusi teoreetiliste käsitlustega, mille alusel tehakse järeldusi ja esitatakse ettepanekuid majutusettevõtjate teadlikkuse tõstmiseks.

2.1. Uuringu meetodid, protsess ja valim

Lõputöö raames viidi läbi **kvalitatiivne uuring**. Kvalitatiivses uuringus kasutati tavaliselt erinevaid dokumente, intervjuusid, vaatlusi ja füüsilisi esemeid informatsiooni kogumiseks. (Yin, 1994, ref Bowen, 2009, p. 28). Uuringu keskseks objektiks oli Saare- ja Muhumaa majutusasutuste vastutavate isikute tuleohutuse teadlikkuse seis. Küsimuste koostamiseks ja kategooriate loomiseks tutvuti piirkonna majutusasutustele esitatud ettekirjutuste statistikaga. Lõputöös teostati intervjuud, mille küsimuste koostamisel lähtuti Uuringukeskuse poolt eelnevalt läbiviidud uuringu tulemustest ning 2021.-2023. ajavahemikus esitatud ettekirjutustest.

Andmekogumismeetodiks oli poolstruktureeritud intervjuud. Poolstruktureeritud intervjuudes kasutatakse avatud küsimusi, mis põhinevad teemadel, mida uuringu läbiviija tahab läbi käia oma uuringu läbiviimiseks. (Hancock, *et al.*, 2009, p. 16) Intervjuu küsimustel oli kindel suunitlus (TO-alane teadlikkus), kuid täiendavad küsimused varieerusid sõltuvalt majutusettevõtte esindaja töövaldkonnast, töö suunitlusest, teadlikkusest ja kogemusest. Intervjuud viidi läbi veebis, Microsoft Teams'i vahendusel. Intervjueeritavatelt küsiti luba intervjuu salvestamiseks. Salvestati Teams'is endas ning kõrvalt ka telefoni helifaili salvestamise rakendusega. Intervjuude transkribeerimiseks kasutati TTÜ veebipõhist automaatset transkribeerimise tööriista (TalTech, 2024). Veebipõhisel kõnetuvastusel kasutatakse TTÜ Küberneetika Instituudi foneetika- ja

kõnetehnoloogia laboris väljatöötatud tehnoloogiat ja mudeleid (Olev & Talumäe, 2022, p. 410). Koostatud küsimuste eesmärgiks oli küsida intervjuueritavalt erinevaid tuleohutuslaseid küsimusi, et aru saada, kui palju selle teema kohta teatakse. Uuriti ka, kuidas varasem kokkupuude ja koostöö Päästeametiga läinud on, et teada saada, millised on inimeste hoiakud Päästeameti suhtes ning kuidas edaspidi vähendada ettekirjutuste hulka, nendega kaasnevaid kitsaskohti ja mis rolli võiks mängida amet tuleohutuslase teabe levitamisel. Lisaks küsiti ka soovitusi, kuidas parendada tuleohutuslase teadlikkust majutusasutustes, ning lõpus anti ka “vaba mikrofoni”, ehk kui intervjuueritav soovib midagi juurde lisada või küsida. Küsimused olid viies n-ö “plokkis”: üldine info intervjuueritava kohta, hoone tuleohutus, soovitused teadlikkuse tõstmisel, Päästeametiga kokkupuude ja vaba mikrofoni. (vt lisa 1, käesolev töö lk. 47)

Intervjuu küsimuste koostamisel lähtuti eelnevalt mainitud Pää poolt tellitud ning Uuringukeskuse poolt läbi viidud küsitlusest. Antud lõputöö erines selle poolest, et küsitluse asemel tehti intervjuud, ning intervjuueritavad on majutusasutuste esindajad Saare- ja Muhumaa piirkonnas, ehk kasutatakse eesmärgipärast valimit (Teddlie & Yu, 2007, p. 80). Uuringukeskuse uuringu kvalitatiivsel poolel lähtuti COM-B käitumisteadlikust mudelist (West & Michie, 2020, p.1).

Intervjuudes kasutati **eesmärgipärast valimit**. Valim on eesmärgipärane siis, kui uuringulaseid ei valita juhuslikult, vaid valitakse selle põhjal, et alused on seotud teemaga. (Teddlie & Yu, 2007, p. 80) Valimisse kuulusid nende Saaremaa ja Muhumaa II kasutusviisiga hoonete (majutusasutuste) tuleohutuse eest vastutavad isikud, kus majutatakse enam kui 10 inimest või on hoone tuleohutuslase puuduste tõttu inspektori poolt piiratud majutavate arvu 10 inimeseni. Valimi valikul võeti eesmärgiks see, et hoonete esindus oleks võimalikult lai. Intervjuueritavad valiti seoses viimase aja kogemusega Pää kontrollkäikudel hoone esindamisega, ettekirjutuste täitmisega ja/või hoone tuleohutuse eest vastutamisega. II kasutusviisi hoonetüüpide alla lähevad hotellid, hostelid, ühiselamud ja varjupaigad, kuid intervjuudeks valiti ainult hotellide, hostelite ning ühiselamute esindajad ja vastutavad isikud, kuna need asutused pakuvad raha eest inimeste majutust, ja on läbi selle suurema ühiskondliku huviga.

Intervjuueritavad valiti asutustest, kes ajavahemikku 2021-2023 olid saanud ettekirjutuse. Ettekirjutused on avalikud, ning need, mida küsimuste koostamisel võeti aluseks, saadakse kätte

Päästeameti Ohutusportaali veebileheküljelt (Päästeamet, 2024b). Sisendid valimi koostamiseks saadi Lääne päästkeskuse inspektorilt ning isikute kontaktinfo saadi läbi veebi.

Intervjuud viidi läbi 9 erineva majutusasutuse esindajatega (vt tabel 1). Intervjueeritavad jäävad anonüümseks, kuna tehti selline kokkulepe. (vt tabel 1)

Tabel 1. Intervjuude parameetrid. (Autori koostatud)

Intervjueeritav	Kuupäev	Kestvus	Asukoht
Intervjueeritav 1	18.03.2024	17min	Teams
Intervjueeritav 2	19.03.2024	12min	Teams
Intervjueeritav 3	19.03.2024	20min	Teams
Intervjueeritav 4	23.03.2024	16min	Teams
Intervjueeritav 5	27.03.2024	36min	Teams
Intervjueeritav 6	28.03.2024	20min	Teams
Intervjueeritav 7	01.04.2024	23min	Teams
Intervjueeritav 8	02.04.2024	20min	Teams
Intervjueeritav 9	03.04.2024	16min	Teams

Intervjuu alguses tutvustas autor ennast ning antud lõputöö ja intervjuu eesmärgid. Enne intervjuu algust küsiti salvestamiseks selleks intervjueeritavatelt nõusolekut. Salvestuseks kasutati Microsoft Teams'is olevat salvestamise võimalust ning lisaks kasutati samal eesmärgil iPhone'i Voice Memos rakendust. Intervjuud toimusid läbi Microsoft Teams'i, ning keskmine intervjuu pikkus oli 20 minutit.

Intervjuu küsimused koosnesid 4 ploki: üldine info isiku ja rolli kohta, hoone tuleohutus, teadlikkuse tõstmine ja Päästeametiga kokkupuude. Lisaks anti lõpus intervjueeritavatele võimalus midagi juurde lisada või täpsustavalt küsida. Olenevalt vastustest küsiti ka teemakohaseid lisaküsimusi.

Andmeanalüüsimeetodiks kasutati **kvalitatiivset sisuanalüüsi**. Kvalitatiivse sisuanalüüsi eesmärgiks on leida uuringu tulemusel välja tulnud andmedest seoseid ja koostada järeldusi. Selle meetodi kasutamisel tuleb informatsiooni hulka vähendada, leida märkimisväärsed informatsiooni killud tühiste seast, leida mingisugused seosed ning luua raamistik, läbi mille andmete olemus

edasi anda. (Patton, 2014, p. 521) Intervjuude analüüsimisel leiti transkriptsioonidest informatsioon, mis on uuringu teostamiseks vajalik ning leiti ka seosed ja läbivad teemad, et saada ülevaade TO-alasest teadlikkusest.

Kodeerimisel tekkis neli kategooriat. Kategooriate loomine oli seotud uurimisküsimustega (vt tabel 2) Esimene kategooria **üldine teadlikkus TO-st ja oma asutuse/hoone TO-st**, mis jaotati vastavalt intervjuudele kaheksaks erinevaks koodiks. Teine kategooria **enesehinnang ja soovitud teadlikkuse parendamiseks**, mis jaotati vastavalt kümneks koodiks. Kolmas kategooria **ettekirjutuste põhjused ja nende täitmine** jaotati kuueks koodiks ja neljas kategooria **TO-nõuetesse ja PÄA-sse suhtumine** jagati neljaks koodiks.

Tabel 2. Uurimisküsimustele vastamiseks kasutatud andmekogumismeetodid ja andmeanalüüsi kategooriad. (Autori koostatud)

Uurimisküsimus	Andmekogumismeetod	Andmeanalüüsiks moodustatud kategooriad
Uurimisküsimus 1: Kui teadlikud on majutusasutuste vastutavad isikud TO-alastel teemadel?	Poolstruktureeritud intervjuud: teema 1, teema 2	Kategooria: Üldine teadlikkus TO-st ja oma asutuse/hoone TO-st
Uurimisküsimus 2: Kuidas arendada TO-alast teadlikkust majutusasutuste vastutavate isikute ja personali seas?	Poolstruktureeritud intervjuud: teema 1, teema 3	Kategooria: Enesehinnang ja soovitud teadlikkuse parendamiseks
Uurimisküsimus 3: Kuidas suhtutakse TO nõuetesse ja Päästeametisse?	Poolstruktureeritud intervjuud: teema 4	Kategooria: Ettekirjutuste põhjused ja nende täitmine; TO-nõuetesse ja PÄA-sse suhtumine

2.2. Uuringu tulemused

Käesolevas peatükis on kirjeldatud intervjuude analüüsimisel saadud tulemused. Vastustest kujunesid välja erinevad kategooriad ja koodid, mis on kajastatud koodipuu. (vt lisa 2, käesolev töö, lk. 49) Alapeatükid annavad nendest ülevaate.

2.2.1 Üldine teadlikkus TO-st ja oma asutuse/hoone TO-st

Esimene kategooria „**Üldine teadlikkus TO-st ja oma asutuse/hoone TO-st**“ (vt tabel 3) andis vastuse uurimisküsimusele: Kui teadlikud on majutusasutuste vastutavad isikud TO-alastel teemadel? Küsimustega küsiti erinevaid TO-alaseid küsimusi seoses hoone tuleohutusega, õppustega, dokumentatsiooniga, teenustega ja tulekahju korral tegutsemisega.

Uuringu tulemustest selgus, et kõik intervjueeritavad on teadlikud erinevatest tulekahju tekkepõhjustest ning oskavad kaardistada enda asutuses peamised ohukohad, kust tulekahju võib alguse saada. Lisaks ollakse teadlikud oma hoones asuvatest tuleohutuspaigaldistest ja teatakse oma ülesandeid, kui tulekahju peaks tekkima. Selgus ka, et kõik intervjueeritavad pole läbi viinud/osalenud õppustel, ning vähesed on kasutanud tuleohutusspetsialisti teenust. Need, kellel on koostööpartneritega lepingud, olid teadlikud nende teenustest ja ülesannetest. Allpool on välja toodud koodid, mis intervjuude analüüsimisel tekkisid.

Tabel 3. Kategooria “Üldine teadlikkus TO-st ja oma asutuse/hoone TO-st” koodid

1. Üldine teadlikkus TO-st ja oma asutuse/hoone TO-st
Kood 1 Teadlikkus ohukohtadest ja tulekahju tekkepõhjustest
Kood 2 Teadlikkus olemasolevatest tuleohutuspaigaldistest ja tehnilistest lahendustest
Kood 3 Teadlikkus enda ülesannetest tulekahju korral
Kood 4 Teadlikkus koostööpartneritest ja nende ülesannetest
Kood 5 Teadlikkus erinevatest õppustest
Kood 6 Teadlikkus risikianalüüsides jm tulekahju korral tegutsemise plaanidest
Kood 7 Teadlikkus tuleohutusaruandest /enesekontrollist
Kood 8 Teadlikkus tuleohutusspetsialisti teenuste kohta

Üheksast intervjueeritavast olid kõik 9 teadlikud, millest tulekahju võib alguse saada nii oma asutuses kui ka üleüldiselt. Kõige populaarsem vastus oli elekter ja elektripaigaldised, mille tõid 6

intervjueeritavat välja. Teised peamised põhjused olid lahtine tuli ja küttekolded. Asutuses endas kõige suuremaks riskikohaga ruumiks peeti kööki. *“Ma arvan, et meie majas, kuna meil on kaks kööki, tegelikult on kolm kööki ja veel lisa väikesed köögid, et siis meie majas majutusasutuses restoranis on kõige tuleohtlikum koht võib-olla just ventilatsioon, rasvapüüdurid.”* (Int 1, 2024)

Kõik intervjueeritavad olid teadlikud, millised tuleohutuspaigaldised jm tehnilised lahendused nende hoones on. Kõigis hoonetes on juhitud evakuatsioon evakuatsioonivalgustuse ja tähistuse abil. 9-st intervjueeritavast 8 oli teadlik oma hoones asuvast ATS-süsteemist, ning 2 tükki oskasid ka välja tuua, et neil on adresseeritud süsteem. *“Meil on adresseeritud ATS ehk siis kindla koha peale”* (Int 9, 2024)

Intervjueeritavad oskasid välja tuua, mis on nende ülesanded, kui tulekahju peaks juhtuma, ning kui neil endil ülesannet otseselt ei ole, siis kes on vastutav isik ja mis on tema ülesanded. 6 inimest ütlesid, et nende ülesandeks jääb inimeste evakueerumine. *“Hoolitseda esimesena, see et inimesed saaksid, saaksid nagu nii-öelda turvalisse kohta nagu maja evakueeritud ja, ja siis siis kui võimalik, nii tulekahju levikut piirata või lausa kustutada.”* (Int 4, 2024) 5 inimest mainisid, et nemad on kontaktisikud päästemeeskonnale, ning 3 inimest tõid ka välja tulekahju piiramise. 4 inimest tõid välja ka selle, et tulekahju korral vastutab inimeste eest keegi teine hoones olev isik. *“Nii et siin on nüüd nii, et vastutav töötaja sellel hetkel on ikkagi õpilaskodus vahetuses olev administraator. Ja temast saab siis sellel hetkel siis see sama evakuatsiooni eest vastutav isik et tema peaks siis välja selgitama selle põhjuse, miks alarm käivitus, mis siis toimus, mis oli valesti ja siis juba sealt langetab kõik järgmised otsused on siis vajalik, evakueeruda on, siis vaja mida teha ja nii edasi ja nii edasi”.* (Int 5, 2024)

7 intervjueeritavat tõid välja, et neil on koostööpartneritega lepingud. Enamjaolt on tehtud lepingud erinevate turvafirmadega, kes hooldavad TO-paigaldisi ja/või reageerivad alarmile, kuid mõned on ka palganud tuleohutusteenust pakkuvaid isikuid, kes annavad oma hinnangu hoone tuleohutusele, mille järgi saavad asutused parema ülevaate oma hoonest ja puudujääkidest tuleohutuse valdkonnas. 6 inimest teadsid, et turvafirmad vastavad häirele, ning 3 tõid välja, et häireteade läheb ka Häirekeskusesse.

4 inimest teavad, et neil tehakse evakuatsiooniõppusid ning sama arv intervjueeritavaid töid välja ka erinevaid tuleohutuskoolitusi. Samas vastasid 3 inimest, et ei ole erinevatel põhjustel oma asutustes õppusi ega koolitusi teinud. *“Ei, ausalt öeldes ei ole eriti viinud õppuseid läbi. Ka selles mõttes on, on meeskonnaga meeskonnaga muidugi on räägitud. aga mingid suuremad õppused ei ole, ei ole läbi viinud. Et evakuatsiooniõppusi ja nii edasi, et selliseid asju no ei ole, meil on päris väike maja, et ei ole, ei ole selles mõttes suuri muudatusi/õppuseid tehtud.”* (Int 4, 2024)

Ainult 2 vastajat töid välja, et on koostanud tuleohutusaruannet ja/või enesekontrolli. 4 intervjueeritavat on tarvitanud tuleohutusspetsialisti teenuseid.

2.2.2 Enesehinnang ja soovitud teadlikkuse parendamiseks

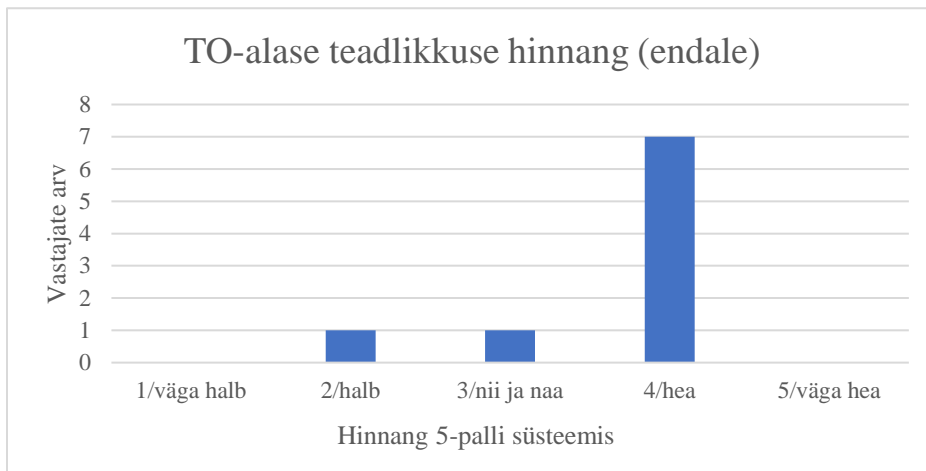
Teine kategooria „**Enesehinnang ja soovitud teadlikkuse parendamiseks**” (vt tabel 4) andis vastuse uurimisküsimusele: Kuidas arendada TO-alast teadlikkust majutusasutuste vastutavate isikute ja personali seas, et vähendada ettekirjutusi ja nende täitmisel esinevaid kitsaskohti? Küsimustega uuriti, kuidas esindajad tunnevad ennast selles rollis, mis hinnang nad annavad nii enda kui ka personali TO-alasele teadlikkusele, millest teadlikkus sõltub, ning kuidas parendada TO-alast teadlikkuse seis. Intervjueeritavad enamjaolt hindavad enda ja ka oma personali teadmisi kõrgelt, ning leiavad, et rohkem koolitusi parendaksid teadlikkuse seis ja oodatakse PÄA poolt rohkem initsiatiivi.

Tabel 4. Kategooria “Enesehinnang ja soovitud teadlikkuse parendamiseks” koodid

2. Enesehinnang ja soovitud teadlikkuse parendamiseks
Kood 1 Enesehinnang rolli täitmise kohta
Kood 2 Viie-palli skaalal enda TO-alane teadlikkus on 4.
Kood 3 Viie-palli skaalal personali TO-alane teadlikkus on 3
Kood 4 Teadlikkus oleneb inimesest endast
Kood 5 Ettepanekud teadlikkuse parendamiseks.
Kood 6 Informatsiooni leidmise kanalid
Kood 7 Viie-palli skaalal enda TO-alane teadlikkus on 3.
Kood 8 Viie-palli skaalal enda TO-alane teadlikkus on 2.
Kood 9 Viie-palli skaalal personali TO-alane teadlikkus on 2.

1 vastajatest tõi välja, et alguses oli väga ebakindel tunne selles rollis olla, kuid nüüd tunneb ennast juba kindlamalt. *“Algas juba väga ebakindlalt, et, et edasi saab sealt ainult tõusujoones minna”* (Int 1, 2024) 3 vastanutest tunneb ennast väga kindlalt, 4 tunneb ennast selles rollis hästi ning 2 inimest tunneb ennast nõrgalt.

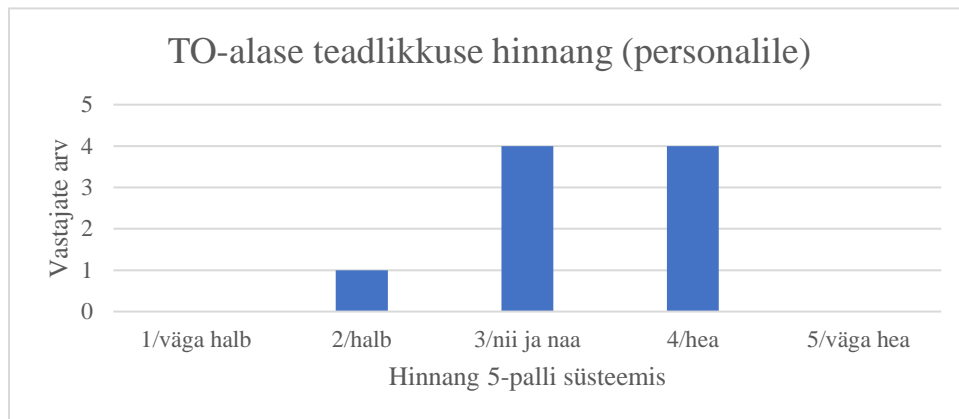
Igalt intervjuueritavalt paluti enda TO-alast teadlikkust hinnata hinnata viie-palli süsteemis, et selgeks teha, mis hinnangu annavad nad enda TO-alastele teadmiste. (vt joonis 2)

Joonis 2. Intervjuueritavate TO-alase teadlikkuse hinnang endale. (Autori koostatud)

7 intervjuueritavat hindavad enda teadmist väärtusega “4” ehk “hea”, 1 hindas enda teadmisi “3”-ga ehk “nii ja naa” ning 1 intervjuueritav pidas enda teadmiste taset “2” ehk “halvaks”. Peamiselt tulenes kõrge hinnang sellest, et on oldud oma ametikohal kaua ja on saanud samas asutuses või kuksil mujal TO-alaseid koolitusi.

Sama küsimus suunati ka asutuse personali/kaastöötajate TO-alase teadlikkuse kohta, kus paluti esindajal neile hinnang. (vt joonis 3, käesolev töö, lk. 29)

Joonis 3. Intervjueeritavate TO-alase teadlikkuse hinnang personalile/kaastöötajatele. (Autori koostatud)

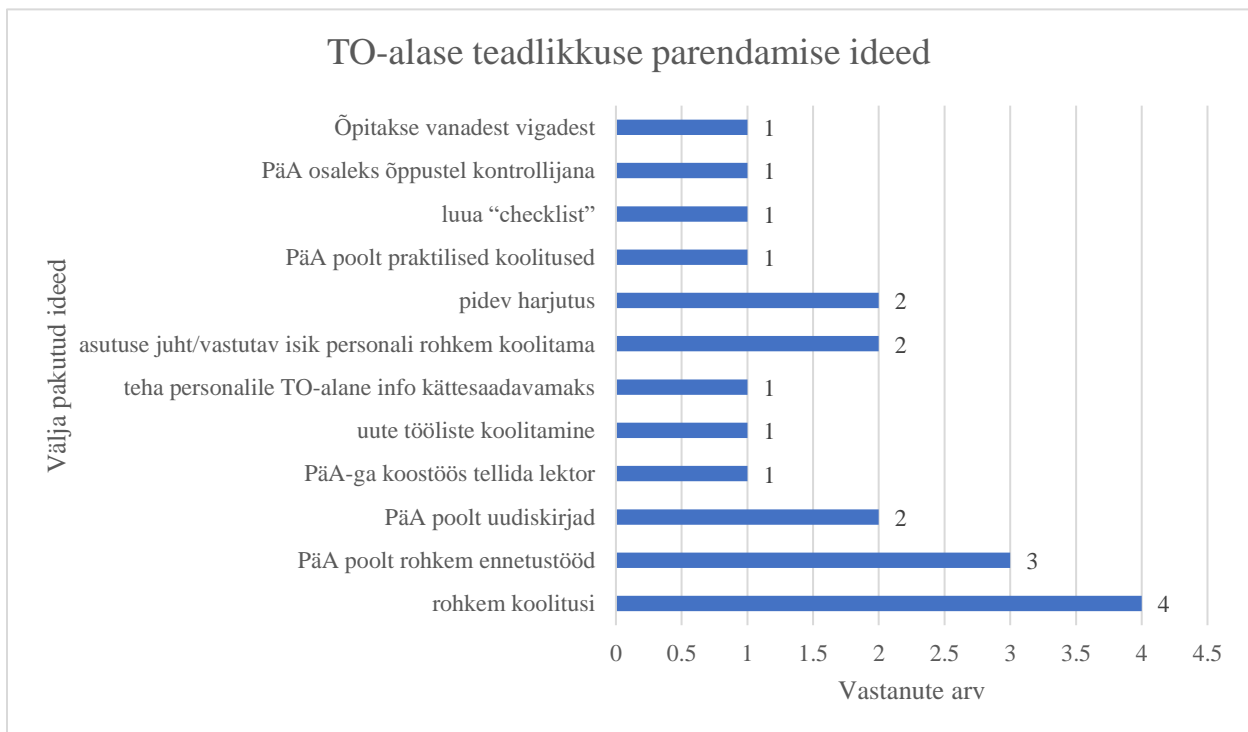
4 vastajat andsid oma personali/kaastöötajate TO-alast teadlikkuse hindeks “4” ja sama arv intervjueeritavaid pidas õigeks hindeks “3”. 1 vastaja andis hinnangu “2”. Üks intervjueeritav tõi ka välja, et taseme võiks ka “5” peale ajada, kuid pidas silmis seda, et kõik töötajad ei pruugi olla samal tasemel, eriti kui arvestada seda, kui tuleb uus töötaja. *“...ega töötaja võib täna jälle uus tulla, noh miks ma 4+ paningi on et kui täna tuleb uus töötaja siis ma ei saa öelda viis, kui see uus töötaja, kes ei ole läbinud seda koolitust...”* (Int 9, 2024)

Mõned intervjueeritavad tõi välja ka selle, et TO-alase teadlikkuse tase sõltub ka inimesest endast, tuues välja mitmeid mõjutavaid tegureid. Näiteks toodi välja see, et inimesed võivad koolitustel käia, kuid seal ei keskenduta. *“...mõni paneb allkirja lihtsalt sellepärast ja vaatab aknast välja see ülejäänud tund aega.”* (Int 1, 2024) Lisaks mainiti, et teadlikkuse oleneb sellest, kuidas inimene suudab informatsiooni vastu võtta. *“Tähendab kõigile on räägitud ja oleneb sellest kuidas talle see külge hakkab ja kuidas ta ise edasi toimetada oskab.”* (Int 2, 2024)

Intervjueeritavatelt küsiti ettepanekuid, kuidas TO-alast teadlikkust parendada ja taset tõsta. 4 inimest tõi välja, et on tarvis teha rohkem koolitusi, ning 6 inimest tõi lisaks välja selle, et PÄA peaks olema rohkem seotud sellega. *“...et see peaks olema Päästeameti asi, neid koolitusi teha. Et inimesed oleksid teadlikud, isegi näidata, kuidas töötavad tulekustutid ja kõik sellised asjad. Sest neid sa üldiselt ise nagu niisama näppima ei hakka. Et noh, ma ütlen sellised sellist praktilist koolitust on tegelikult inimestele vaja.”* (Int 6, 2024) 2 inimest tõi välja, et koolituste läbiviimine

ja üldine teadlikkuse taseme tõstmine peaks olema asutuse vastutava isiku teha. *“No, ma arvan, ennast peegeldamisel, kindlasti juht, juht peab olema aktiivsem ja nagu võtma seda tõsisemalt hoolitsema, et info jõuab, jõuab ka meeskonnani.”* (Int 4, 2024)

Veel pakuti mitmeid ideid, kuidas teadlikkust tõsta. Välja pakutud ideed, kuidas parendada TO-alast teadlikkust, on kajastatud allpool joonisel. (vt joonis 4) 3 inimest tõid välja ideed, kuidas veebipõhiselt luua abiks olevaid uudiskirju ja tööriiste. 2 vastajat tõid välja, et uudiskirjade funktsioon aitaks taset parendada. *“Võiks olla ka sellised infokirjad või, või mingid asjad päästeametilt, et nagu newsletter sign up ja ma ei tea, võib-olla on et sign up ja sulle tulevad mingid uuendused vastavalt vastava nagu profiiliga, et millest sa oled huvitatud või mis iganes, et ei tuleks noh et no ja täna muudeti koolis mingi selline asi ära, vaid ongi EMTAK koodi põhine või, või midagi sellist. Et, et see olekski ei peagi alati olema koostöö, võib olla newsletter see kuskil tervele riigile sama.”* (Int 1, 2024) 1 vastaja pakkus välja ka “checklist” idee. *“Ongi mingid lihtsustused, kas ongi mingid checklistid Sa saad üle vaadata, et sul on mingi nimekiri et “a, kas mul see on korras? linnuke, “see on korras” linnuke, mingid sellised teemad et jah”* (Int 8, 2024) Välja pakutud ideed, kuidas parendada TO-alast teadlikkust, on kajastatud allpool joonisel. (vt joonis 4)

Joonis 4. TO-alase teadlikkuse parendamise ideed. (Autori koostatud)

Infokanalite kohta oli vastuste põhjal teadlikkus madal. Ainult 3 inimest tõid välja keskkonnad, kust nad saavad TO-alast informatsiooni. 2 tükki tõid välja PääA kodulehe ning 1 tõi ka välja Riigi Teataja. Intervjuus otsesest küsimust informatsiooni allikate kohta ei esitatud, kuid kuna küsimustes käsitleti informatsiooni teemat, on märkimisväärne, et ainult 3 inimest mainisid neid allikaid, kust TO-alast teavet saab.

2.2.3 Ettekirjutuste põhjused ja nende täitmine

Kolmas kategooria „**Ettekirjutuste põhjused ja nende täitmine**” (vt tabel 5) andis vastuse uurimisküsimusele: Kuidas suhtutakse TO nõuetesse ja Päästeametisse? Antud küsimusele andis ka vastuse neljas kategooria „**TO-nõuetesse ja PääA-sse suhtumine**”. (vt käesolev töö, lk 33) Kolmanda kategooria küsimused uurisid asutuste ettekirjutuste põhjuste ja nende täitmistel tekkinud kitsaskohtade kohta.

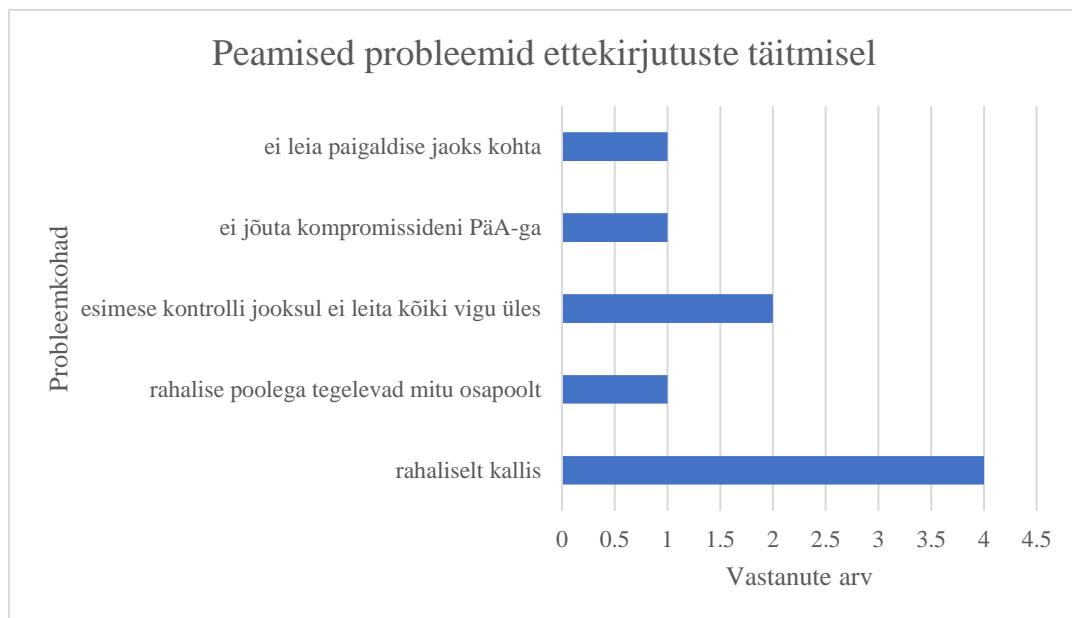
Tabel 5. Kategooria “Ettekirjutuste põhjused ja nende täitmine” koodid. (Autori koostatud)

3. Ettekirjutuste põhjused ja nende täitmine
Kood 1 Ettekirjutusi on tehtud vahemikus 2021-2023.
Kood 2 Peamised nõuete rikkumised
Kood 3 Probleemid on tänaseks likvideeritud
Kood 4 Kitsaskohad ettekirjutuste täitmisel
Kood 5 Ettekirjutuste punktide kohta küsimine/vaidlustamine
Kood 6 Puudustest teadlik olemine

Iga intervjuueeritava esindatud asutusele oli tehtud ettekirjutus vahemikus 2021.-2023. See info oli autorile eelnevalt kättesaadav, kuid kindlustamise huvides ning lisaks selle kohta teadlikkuse uurimise eesmärgil küsiti see küsimus ka inimestelt eraldi. 7 intervjuueeritavat ütlesid, et tänaseks (intervjuude läbiviimise ajal) on kõik puudused likvideeritud ja ettekirjutused täidetud, ning 2-1 oli veel mõned veakohad vaja korda saada. Peamised nõuete rikkumised olid seotud tuletõkkeustega ja nende sulguritega, need probleemid tõid välja 3 intervjuueeritavat.

4 inimest tõid välja selle, et puuduste likvideerimine ja ettekirjutuste täitmine on raskendatud seoses finantsilise olukorraga. “*Selles mõttes kui päästeametnik ütleb, et sul on vaja kõigi tubade*

uksed ära vahetada, see ei ole odav lõbu. Et vedas, meie saime selle projekti nii-öelda, et seda teha, aga, aga noh, kui ei oleks, seda saanud ma ütlen ausalt, ma oleks pidanud ikka väga pikalt mõtlema, et kust kohast see raha tuleb, et uksed ja sulgurid nagu paigaldada”. (Int 3, 2024) Lisaks töid 2 inimest välja ka selle, et inspektor ei leia esimesel kontrollkäigul kõiki puudusi korraga üles, vaid avastab need uuel kontrollil ja teostab järgmise ettekirjutuse. “Antud juhul on meil on kõige suurem kitsaskoht, see tullakse, tehakse ettekirjutus välja, sa täidad kõik need ära ja siis nad tulevad uuesti kontrollima, siis nad kirjutavad sulle järgmised punktid ette, mida nad ei olevat eelmine kord tähele pannud.” (Int 6, 2024) Peamised probleemid ettekirjutuste ja nõuete järgimisel on esitatud allpool tabelis. (vt joonis 5)

Joonis 5. Peamised probleemid ettekirjutuste täitmisel. (Autori koostatud)

4 intervjuueritavat töid välja, et on ettekirjutuste punkte vaidlustanud ja/või küsinud nende kohta ning 5 tükki ei ole seda teinud. Lisaks mainis 6 inimest, et ei olnud puudustest teadlikud enne inspektori kontrolli, ning said nendest alles siis teada, ja 1 inimene mainis, et oli teadlik paarist puudusest ka enne.

2.2.4 TO-nõuetesse ja PÄA-sse suhtumine

Neljas kategooria „TO-nõuetesse ja PÄA-sse suhtumine” (vt tabel 6) andis vastuse uurimisküsimusele: Kuidas suhtutakse TO nõuetesse ja Päästeametisse? Neljanda kategooria küsimused uurisid peamisi probleeme nõuete järgimisel ning üleüldist suhtumist Päästeametisse ja asutusega koostöö kohta.

Tabel 6. Kategooria “TO-nõuetesse ja PÄA-sse suhtumine” koodid. (Autori koostatud)

4. TO-nõuetesse ja PÄA-sse suhtumine
Kood 1 Peamised probleemid nõuete järgimisel
Kood 2 Päästeametiga/inspektoriga koostöö.
Kood 3 Suhtumine nõuetesse
Kood 4 Soovitused nõuete järgimise parendamiseks

Kõige suuremaks põhjuseks, miks nõuete järgimisel tekivad probleemid, peetakse muutuvat seadusandlust. Iga intervjueeritav mainis seda, ning 4 isikut tõid selle ka veel eraldi välja. “*Muutuv seadusandlus. Et üks aasta me teeme, meil on vaja järgmine aasta, kui me mingisugust renoveerimise või konstrueerimist jätkame, siis äkki selgub, et see nõue on nagu päevakorrast maas, et täna ei ole enam üldse aktuaalne ja tegelikult eelmine aasta või eelmine aasta tehtud investeering muutub selle sama nõudega kasutuks. On praktikas selliseid tobedaid situatsioone ette tulnud*”. (Int 5, 2024) Lisaks peetakse ka finantsilist poolt kitsaskohaks. 1 intervjueeritav tõi ka välja selle, et nõuete järgimisel mängib rolli inimlaiskus.

6 inimest leidsid, et PÄA koostöö on olnud hea, 2 tükki pidasid seda keskpäraseks ning 1 ka raskeks. 2 inimest tõid ka välja selle, et saadi inspektorilt nõu. 2 intervjueeritavat on seisukohal, et PÄA on hetkel rohkem “karistusamet”. “*Ja ma leian ka, et päästeamet ei peaks olema nagu mitte mingi karistusasutus, kes tuleb ja hakkab sulle tohutuid ettekirjutusi tegema, ähvardab sind trahvida, vaid nad peaksidki käima igal aastal lihtsalt maja üle peaksime koos arutama, mis asju peaks muutma...*”. (Int 6, 2024)

Kõik intervjueeritavad leidsid, et nõuded on vajalikud, kuid paljud leidsid, et need on kohati ülevõimendatud. “*Et ma saan aru, miks nad on ja, ja ma austan seda, et noh, selles mõttes neid on vaja...Aga kas peab just seadusest koma välja ajama, see on iseasi.*” (Int 3, 2024) Lisaks toodi välja, et igale hoonele ei peaks olema samad nõuded. “*Võibolla mingite kategooriate hoonete*

põhjal võiksid need nõuded natuke inimlikumad olla. Et praegu jääb tunne et kõiki lüüakse ühe vitsaga. Et üks nõue nagu kõigile ja ei arvestata nagu seda iseloomu” (Int 8, 2024) 1 intervjuueeritav tõi ka välja selle, et asutus vastutab inimese turvalisuse eest. “Me mängime inimeste eluga, inimesed tulevad meile, noh, me oleme, viie täрни hotell, nad maksavad meile tohutu raha selle eest, et nad saaksid olla ja kui midagi juhtub ja see meie süü, ma ei kujuta ette, kelle südametunnistusele see peaks olema ja jääma.” (Int 1, 2024) Teoriast selgus, et asutused vastutavad oma töötajate ja küllastajate turvalisuse eest ning tuleohutust võib pidada ka konkurentsi osaks (vt käesolev töö, lk. 16).

Nõuete järgimise parendamiseks toodi enim välja seda, et PÄA peaks rohkem konsulteerima ja nõu andma, mis olid ka läbivad pakkumised teadlikkuse arendamise küsimuste juures. (vt joonis 4, käesolev töö, lk. 30) 1 intervjuueeritav tõi ka välja selle, et PÄA võiks anda oma hinnangu teenusepakkujatele. Läbi selle teavad teenuse tellijad, kas tegu on usaldusväärse teenusepakkujaga. Kui omanik teab, kas pakkuja teeb hinnakohase töö, säästab see nii aega ja raha, ning vähendab nõuete rikkumist.

2.3. Uuringu järeldused ja ettepanekud

Käesoleva lõputöö eesmärk oli selgitada välja Saaremaa ja Muhumaa majutusasutuste vastutavate isikute hinnangud oma teadmistele TO nõuetest ning pakkuda välja lahendusi, kuidas parendada tuleohutusteadlikkust ja nõuete järgimist, läbi mille vähendada ettekirjutusi ja nende täitmisel ilmnevaid kitsaskohti. Püstitatud eesmärgi saavutamiseks viidi läbi 9 ekspertintervjuud Microsoft Teamsi vahendusel. Intervjuueeritavateks olid erinevate Saaremaa ja Muhu majutusettevõtete vastutavad isikud.

Käesolevas alapeatükis on ühendatud teooria ja uuringu tulemused. Ühtlasi on tehtud järeldusi ja ettepanekuid, kuidas parendada majutusasutuste TO-alast teadlikkust, mis omakorda aitab tõstatada nõuete järgimist ja vähendada ettekirjutuste hulka. Omavahel on seostatud kõik neli kategooriat ja teooria.

Esimese uurimisküsimusega uuriti, milline on TO-alase teadlikkuse seis majutusasutustes. Intervjuudes selgus, et kõik intervjuueeritavad oskavad kaardistada tuleohtlike kohti ning on teadlikud oma asutuses olevatest tuleohutuspaigaldistest jm tehnosüsteemidest. Lisaks teadsid kõik, mis on nende ülesanded asutuses tulekahju puhkemise korral. Teoorias selgus, et inimesed on teoreetilistes teadmistes tugevad, kuid praktilistes harjutustes ollakse nõrgemad. 3 intervjuueeritavat on varem saanud tuleohutusspetsialisti teenust. Abdul Rahim *et al.*, (2014, p. 3) poolt läbi viidud uuringus tuli välja, et inimeste teadlikkus tulekahju korral väljendub peamiselt selles, et teatakse kuhu helistada, mis protseduure läbi viia, teadlikkus vastutavast isikust ja tema rollist, varasemas osalemises tulekahjuõppusel, ning osalemises erinevates ennetuskampaania üritustel (vt käesolev töö, lk. 14).

Intervjuueeritavate TO-alane teadlikkust uurides joonistusi välja sarnased mustrid. Vastustest saab **järeldada**, et majutusasutuste vastutavad isikutel on tuleohutuse teadlikkus olemas ning osatakse antud teemal kaasa rääkida. Teatakse hoone tuleohutuse kohta, mis väljendub oskuses ohte kaardistada ning oma hoone TO-paigaldiste teadmises, mis teoorias välja toodud järgi on omaniku vastutada. Samuti saab **järeldada**, et kuigi tuleohutusspetsialisti teenuseid on kasutanud ainult mõni, teatakse ikkagi üldiseid TO-nõudeid ja oma ülesandeid tulekahju ajal.

Teise uurimisküsimusega uuriti, kuidas arendada TO-alast teadlikkust majutusasutuste vastutavate isikute ja personali seas, et vähendada ettekirjutuste hulka. Vastustest selgus, et vastutavad isikud pidasid pigem enda TO-alaseid teadmisi heaks; 7 vastanut andis endale hinnangu “4”, 1 andis “3” ja 1 andis “2” (vt joonis 2, käesolev töö, lk. 28). Samuti andsid vastanud inimesed oma personalile/kaastöötajatele pigem head hinnangud; 4 vastanut andis “4”, 4 andis “3” ja 1 andis “2” (vt joonis 3, käesolev töö, lk. 29). Intervjuudes selgus, et inimesed peavad teadlikkuse kujunemisel kõige tähtsamateks teguriteks erinevaid õppusid ja harjutusi. Mõned tõid ka välja inimese enda iseloomu ja valmiduse õppima. Elenavalt töö teooria osas toodi ka välja, et täiskasvanute täiend-ja/või ümberõppes mängivad rolli erinevad inimese iseloomu jooned (vt käesolev töö, lk. 10). Uuringu käigus toodi ka välja, et inimeste teoreetilised teadmised võivad olla tugevad, kuid praktikas ollakse nõrgad. Kulkarni *et al.*, (2016, p. 1903) uuringus selgus ka, et inimeste praktiliste oskuste tase on 20% madalam kui teoreetilistes teadmistes (vt käesolev töö, lk. 14). Peamised ettepanekud, kuidas teadlikkust tõsta on teostada rohkem harjutusi ja tuuakse välja,

et PÄA mängiks suuremat rolli nendes. Intervjuudes selgus, et kuna PÄA-s töötavad professionaalid, kes teavad TO-alaseid teemasid paremini, kui asutuse enda inimesed, siis peaks PÄA rohkem koolitustel osalema. Teoorias on välja toodud praktiliste harjutuste tähtsus ja kasutegur, mis väljendub ka intervjuueeritavate vastustes; soovitakse rohkem praktilis koolitusi läbi viia. Saab tuua paralleeli geograafia bakalaureuse õpilaste õppimise parenemisega, kui tehakse harjutusi, kus peab kasutama mitut meelt korraga (vt käesolev töö, lk. 11). Kui inimene teostab näiteks tulekustutiga kustutamise harjutust, peab ta kasutama nägemist, kuulamist ja tunnetamist. Samamoodi evakuatsiooniõppustel. Mõned vastanud pidasid koolituste läbiviimist rohkem asutuse enda vastutavate isikute ülesandeks. Lisaks toodi ka välja ideid erinevate tööriistade loomiseks, millest räägitakse lähemalt ettepanekute lõigus. Vastustest saab **järeldada**, et enda teadmisi hinnatakse kõrgelt. Lõputöös ei selgu, kuidas vastanud oleks enda TO teadlikkust hindanud siis, kui nende asutuses oleks varem olnud ka tulekahju, kuna neid pole juhtunud. Lisaks saab **järeldada**, et peamine viis, kuidas teadlikkust parendada, on end rohkem harida antud teemadel ja rohkem teha praktilis harjutusi.

Kolmanda uurimisküsimusega uuriti, kuidas suhtutakse Päästeametisse ja TO nõuetesse ning mis viisidel järgimist parendada. Peamised nõuete rikkumised on välja toodud lisa 2-s (vt lisa 2, käesolev töö, lk. 49). Peamine kitsaskoht ettekirjutuste täitmisel peetakse finantsilist olukorda, kuid 7 vastanut andsid teada, et tänaseks on kõik puudused likvideeritud. 4 inimest tõid välja, et on ettekirjutuste punkte vaidlustanud ja/või küsinud nende kohta. Lisaks selgus, et enamus inimesi ei olnud puudustest teadlik enne, kui inspektor kontrolli teostamas käis. Uuringus selgus, et on vajalik ka see, et PÄA teostab sunniraha rakendamist ja väärteomenetluse läbiviimist, kuna muidu ei tahet nõudeid täita. Galbiati & Vertrova (2014, pp. 48-56) poolt teostatud uuringus selgus, et trahvimine stiimulina muudab inimeste käitumist (vt käesolev töö, lk. 15). Teoorias selgus ka see, et inimesed ei soovi kaotada ega loovutada enda asju ega õigusi (vt käesolev töö lk 15). 2 intervjuueeritavat arvasid, et kui PÄA ei rakendaks sunniraha või kohaldaks väärteomenetlust, järgitakse TO-nõudeid veel vähem. Võttes arvesse teooria ja 2 intervjuueeritava vastused, saab **järeldada**, et trahvimine ja muude õiguste piiramine on efektiivne mõjutamise viis. Vastuste põhjal saab **järeldada**, et kuigi ettekirjutuste täitmisel esinevad kitsaskohad, saadakse vead likvideeritud. Lisaks **järeldatakse**, et inimesed ei ole rahul ettekirjutustega, kuid vähem kui pool vastanutest vaidlustavad punkte. Intervjuudes selgus, et kõige suuremaks probleemiks, miks

nõuetele ei vastata, on muutuv seadusandlus. Tänu pidevale muutuvale informatsioonile ja nõuetele ei jõuta järke pidada ega arvestata finantsiliselt ette, et uusi nõudeid täitma hakata. Peamisteks ettepanekuteks nõuete järgimise parendamiseks soovitakse rohkem nõuandvat teenust PÄA poolt. Soovitakse, et PÄA räägiks rohkem, kuidas oleksid kõige paremad ehituslikud ja tehnilised lahendused ning mis teenusepakkujate poole pöörduda. Vastanud isikud kõik peavad TO-nõuete mõtet ja iseloomu tähtsaks ja nõudeid üleüldiselt vajalikuks, kuid osade nõuete täitmisele pööratakse suuremat tähelepanu vastavalt esindaja nägemusele. Valdav enamus peab PÄA-ga koostööd heaks või keskpäraseks, kuid mõned tõid ka välja selle, et PÄA on pigem karistav asutus ja ei paku abi TO nõuete järgimise suhtes. Vastustest saab **järeldada**, et inimesed mõistavad nõuete tähtsust, kuid ei pea igat nõuet vajalikuks. Lisaks **järeldatakse**, et inimeste suhtumine PÄA-sse varieerub, kuid on enamjaolt positiivne. Teoorias välja toodud COM-B mudeli (vt käesolev töö, lk 12) ja intervjuude järgi **järeldab** autor, et käitumise muutmiseks (tuleohutuse teadlikkuse tõstmiseks) jääb puudu nii võimekusest (füüsiline; puuduvad teadmised) kui ka võimalusest (keskkond; finantsilised võimalused nõudeid järgida). Intervjuude järgi jäi autorile mulje, et motivatsiooni osas puudusi pole, kuna kõik mõistavad nõuete tähtsust ning kuigi iga nõudega ei olda nõus, tahetakse puudused võiamlikult kiiresti ära likvideerida ja hoida oma asutus tuleohutuna.

Vastates kokkuvõtvalt **uurimisprobleemile** “Milline on Saaremaa ja Muhumaa majutusasutuste esindajate TO nõuete alane teadlikkus?” saab vastata, et individuaalsed teadmised tuleohutuse, oma rollide kohta tulekahju korral ja hoonest endast on kõrge tasemega, kuid nõuete teadmine ja nende järgimine on keskmise tasemega. Seda saab järeldada intervjuueeritavate vastustest. Isikud hindasid enda teadmisi kõrgelt ning teadsid, kuidas tuleohutult tuleb käituda, kuid arvestades ettekirjutuste hulka ja võrdlemisi lühikesi vastusteid TO-nõuete ja infokanalite kohta, on nõuete ja seaduste enda järgimine madalama tasemega kui individuaalne tuleohutuse teadlikkus.

Autor toob välja **ettepanekud**, kuidas majutusasutustes tõstada TO-alast teadlikkust ning parendada nõuete selgust ja täitmist. **Esimese ettepanekuna** pakutakse välja asutuste vastutavate isikute koolitused PÄA poolt, kuidas läbi viia harjutusi ja koolitusi. PÄA ei pruugi jõuda igale asutusele õppusi läbi viia, ning kui ei soovita väljaspoolt teenust sisse osta, siis on vajalik

vastutavatel isikutel omada neid teadmisi, kuidas koolitada. Vastustest selgus, et kõik ei ole asutuses õppustel osalenud. Lisaks mainiti, et PÄA-l peaks olema suurem roll inimeste harimisel.

Teise ettepanekuna luua infokirjade süsteem ja luua lihtsustatud enesekontrolli süsteem vastavalt hoonetüübile, kus oleks võimalik nõudeid ja nende täitmist kontrollida. Üks intervjueeritav tõi välja “checklist” idee ehk luua PÄA veebikeskkonnas koht, kus on nimekiri teatud hoonetüübile esitatud TO-nõuetest, ja panna sinna “linnukese” kastid. Inimesed saaksid valida oma hoonetüübi ja hakata kastikesi täitma, vastavalt siis kas nõuded on täidetud või mitte. Nii saadakse lihtsustatud ülevaade oma hoone nõuete vastavusest ja osatakse edasi minna.

Kolmanda ettepanekuna tuuakse välja infokirja jagamise idee. Kuna muutuvat seadusandlust peetakse peamiseks probleemiks nõuete täitmisel, tuleks kasuks leiutada rohkem infokanaleid, kus kajastatakse nõuete muutuseid. Üks intervjueeritav tõi välja veebipõhise infokirja idee, kus inimene saab tellida endale väljaandeid nende hoonete TO-nõuete kohta, mille eest vastutatakse. Pakuti ka välja need tellimused teostada läbi EMTAK koodide. Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaator (EMTAK) on rahvusvaheliselt ühtlustatud klassifikaatori (NACE) Eesti rahvuslik versioon, mis kajastab ettevõtte põhitegevusala (Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, 2024). Kõigi ettepanekute läbiviimise teema on PÄA poolt pakkuda paremaid infovahetuse võimalusi. Läbi teadmiste ja muutuste jagamise teostatakse ennetustööd, millega parendada inimeste TO-alaseid teadmisi üleüldiselt, mitte ainult majutusasutustes.

Neljanda ettepanekuna tuuakse välja majutusasutuste sisene TO teadmiste tõstmine. 2 intervjueeritavat tõi välja selle, et asutuse enda kohustus on muretseda hoone enda tuleohutuse ning tööliste teadlikkuse eest. Näiteks suunata rohkem inimesi TO-alastele koolitustele, luua süstemaatne õppeprogramm uutele töötajatele ja teostada pistelisi kontrole TO-paigaldistele, et saada parem ülevaade oma hoonest ning paigaldiste töökäigust. Läbi nende lahenduste peaks vähenema koormus PÄA-le koolituste läbiviimise suhtes, tõusma asutuse töötajate pädevus ning vähenema vajadus tellida koolitusi jm teenuseid, läbi mille hoitakse kokku raha ja aega.

Lõputöös ei selgunud:

- vastajate teadlikkus selles osas, et kas kõik intervjueeritavad teavad, kuidas TO-paigaldised töötavad ja miks need nõutud on. Vastustest selgus, et kõik vastanud isikud ei ole osalenud/korraldanud TO-alaseid õppusid ja harjutusi, peamiseks põhjuseks toodi välja see, et kuna majas töötavaid inimesi on nii vähe;
- kas need vastajad, kes ei ole teenust tellinud/saanud, on teadlikud nendest teenustest;
- kas vastanud oskavad detailselt kirjeldada, kuidas erinevaid TO-paigaldisi käsitleda, kuidas tuld kustuda ega kuidas inimeste evakueerimine täpsemalt välja näeb;
- kas vaidlustatakse/küsitakse ettekirjutustes välja toodud punktide kohta vähe sellepärast, et ei osata küsida või peetakse seda ülesandeks, mis ei pruugi tuua oodatud tulemust ja Päästeameti vastutulekut.

Antud lõputööd võiks arendada seades uurimisprobleemiks hoone tuleohutuse eest vastutavate isikute kõrge enesehinnangu oma tuleohutuse teadlikkuse taseme osas, kuid puuduste olemasolu ja likvideerimata jätmise osas. Läbiviidud uuring ei ole täielikult ammendav. Uuringu käigus saadi küll hea ülevaade hetkelisest TO teadlikkuse seisust Saaremaa ja Muhumaa majutusasutuste vastutavate isikute seas, kuid töös ei selgu, miks nõuete rikkumised ei vähene. Intervjueeritavate vastusest kajastusid küll erinevaid põhjuseid selleks (majanduslikud, infosulg jne), kuid autori hinnangul pigem hinnatakse oma TO teadmisi üle. Intervjuu küsimused keskendusid alguses isikute enda tuleohutuse teadmistele, kuid lõpus küsiti ka hoonetüübile esitatud TO nõuete kohta. Järelikult TO teadmised on kõrged, kuid need ei kajastu hoonete vastavuses nõuetele. Probleemi lahendamiseks ning võimalike ettepanekute väljatöötamiseks tuleks läbi viia täiendavaid uuringuid teoreetilistest käsitlustest ja teiste riikide kogemustest, ning lisaks läbi viia täiendavad intervjuusid vastutavate isikutega, kus keskenduda rohkem hoonetele esitatud TO nõuetele ja seadusandlusest. Autor pakub all välja teemasid, mida järgnevatel uuringutes käsitleda:

- uurida, kui palju teavad inimesed TO-paigaldiste töökorrast ja mis nende eesmärgid on;
- kui teadlikud on inimesed tuleohutusspetsialisti teenuste kohta;
- kui tihti peaks praktilisi harjutusi läbi viima asutustes, et teadlikkuse tase tõuseks;
- kas osatakse uurida TO-nõuete kohta ning kuidas nõuetest arusaamist arendada;
- kui palju kasvab ettekirjutuste arv mingis piirkonnas, kui seadusandlust muudetakse;
- kuidas peaks nõuete muutuseid kommunikeerima inimestele.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgi täitmiseks uuriti esmaselt tuleohutuse teadlikkuse ja majutushoonete tuleohutuse eripärade teoreetilisi käsitlusi. Teoorias selgus, et inimese teadlikkuse kujunemisel on tähtis osa nii õppimisel kui ka õpitu meeldejätmisel. Lisaks oleneb hästi palju ka inimesest endast, kas ta on valmis ning suuteline end harima ja uut informatsiooni meelde jätma. Erinevates uuringutes selgus, et inimesed peavad TO-alast ennetust tähtsaks, ning parim viis, kuidas TO teadlikkust parendada, on läbi õppuste. Teoorias on inimesed kõrge teadlikkuse tasemega, kuid praktilistes harjutustest nii tugevad ei olda. Antud lõputöös teostati empiiriline uuring, et saada ülevaade Saaremaa ja Muhumaa majutusasutuste esindajate tuleohutuse teadlikkusest ja leida seoseid teoorias käsitletud teemadega. Tegemist oli kvalitatiivse uurimismeetodiga ning andmekogumisviisiks oli 9 poolstruktureeritud intervjuud.

Lõputöö uurimisprobleem oli sõnastatud küsimusena: milline on Saaremaa ja Muhumaa majutusasutuste esindajate TO nõuete alane teadlikkus? Vastavalt uurimisprobleemile moodustati kolm täpsustavat uurimisküsimust:

1. Kui teadlikud on majutusasutuste vastutavad isikud TO-alastel teemadel?
2. Kuidas arendada TO-alast teadlikkust majutusasutuste vastutavate isikute ja personali seas, et vähendada ettekirjutusi ja nende täitmisel esinevaid kitsaskohti?
3. Kuidas suhtutakse Päästeametisse ja TO nõuetesse ning mis viisidel järgimist parendada?

Esimese uurimisküsimuse vastuse otsimisel leiti, et majutusasutuste esindajad on teadlikud tuleohutusalaalastest teemadest, osatakse kaardistada ohte, ollakse teadlikud hoone TO-paigaldistest, teatakse oma ülesandeid tulekahju tekke korral ning ollakse ka teadlikud koostööpartneritest ja nende tegevustest. Lisaks tõid mõned välja ka tuleohutusspetsialisti teenuseid ja dokumentatsioone, mida peab PÄA-le esitama.

Teise uurimisküsimuse vastuse otsimisel jõuti järeldusele, et teadlikkuse tõstmiseks on vaja rohkem õppida ja harjutusi läbi viia. Vastanud soovivad ka rohkem koostööd PÄA-ga õppuste läbiviimisel, kuid mõned peavad ka tähtsaks, et asutused tegeleksid nende teemadega rohkem siseselt. Lisaks soovitakse rohkem abi probleemide ennetamisel ja teadlikkuse tõstmisel üldiselt,

et iseseisvalt nõudeid täita ja nendest aru saada, mitte neid juba riikliku järelevalve korral ettekirjutuse raames täita.

Kolmanda küsimuse vastuse otsingul jõuti järeldustele, et inimesed suhtuvad pigem positiivselt nõuetesse ning PÄA-ga koostööd hinnatakse ka positiivselt. Nõuete ideed ja eesmärgist saavad kõik aru ja peavad neid tähtsaks, kuid mõndasid nõudeid peetakse prioriteetsemateks kui teisi. PÄA-sse suhtutakse küll enamjaolt positiivselt, kuid vastuste põhjal tuli ka välja, et PÄA suhtes on tekkinud teatud asutustes, kus PÄA on rakendanud sunniraha või läbi viinud väärteomenetluse, esindajates sanktsioneerimise osas negatiivne hoiak ning kasutatakse mõitset “karistusamet”.

Uurimisprobleemile annavad vastuse kõik 3 uurimisküsimust. Saaremaa ja Muhu majutusasutuste esindejate tuleohutusala seis on autori hinnangul hea. Ollakse teadlikud nõuetest ja tuleohutust käsitlevatest teemadest ning osatakse kaardistada infolüngad ja välja tuua ideid, kuidas parendada TO-alase teadlikkuse seis.

Lõputöö eesmärgiks oli selgitada välja Saaremaa ja Muhumaa majutusasutuste vastutavate isikute hinnangud oma teadmistele TO nõuetest ning pakkuda välja lahendusi, kuidas parendada nõuete järgimist ja pakkuda välja ideid ettekirjutuste täitmisel ilmnevate kitsaskohtade lahendamiseks. Läbi intervjuude tulemuste ja selle sidumisel teooriaga on saavutatud ülevaade majutusasutuste esindejate TO-alasest teadlikkusest ja peamistest kitsaskohtadest nõuete järgimisel ja ettekirjutuste täitmisel. Peamised kitsaskohad tulenevad autori hinnangul informatsiooni vahetusest. Sellest tulenevalt saab öelda, et lõputöö eesmärk on saavutatud. Lõputöös toob välja autor ka 3 ettepanekut:

1. Teostada rohkem asutuste vastutavate isikute koolitusi PÄA poolt, kuidas läbi viia harjutusi ja koolitusi.
2. Luua erinevaid tööriistu, kuidas nõudeid paremini järgida.
3. Luua infokirjade süsteem ja *checkliste*.

Edasised uuringud peaksid keskenduma, kuidas informatsioonivahetust parendada ning millised on parimad viisid, kuidas eelnevalt ettepanekutes mainitud tööriistu, uudiskirju ja *checkliste* valmistada ja vormistada.

SUMMARY

The aim of the study was to find out the level of fire safety awareness in the accommodation institutions on the islands of Saaremaa and Muhu, and propose ways to improve the level and also to better compliance with fire safety requirements and regulations. To achieve this goal, three research questions were set:

1. How aware are the representatives of the accommodation buildings of fire safety?
2. How to improve the level of fire safety knowledge in the representatives and the personell of the accommodation buildings?
3. What are the stances on the Rescue Board and fire safety requirements, and how to improve compliance with the regulations?

To fulfil the research tasks of the dissertation, a qualitative empirical study was conducted, where purposeful sampling was used. Data was collected through semi-structured interviews. Based on the results of the study, three suggestions were made to improve fire safety awareness and knowledge.

Thesis for the research problem: What is the level of fire safety awareness in the accommodation institutions in Saaremaa and Muhu? The three research questions all provided answers to this. The level of fire safety knowledge is high, people know the main places of risk, where a fire could potentially break out in their buildings, and also are aware of the different fire safety installments and tehcnical solutions, as well knowing their tasks in case of a fire. They also are aware of their partners and their tasks. The interviewed people also think that their fire safety awareness is high and to even better the level, more drills and training are needed, with also cooperation from the Rescue Board. The main problem with compliance with fire safety regulations is the changing legislation and the poor flow of information to people of the said changes.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Abdul Rahim, N., Taib, M. & Othuman Mydin, M.A., 2014. *Investigation of Fire Safety Awareness and Management in Mall. Research*. Penang: Universiti Sains Malaysi, School of Housing, Building and Planning

Anuar, J., Musa, M., Khalid, K., Khuzaimah, S. & Bakar, A., 2019. *Safety and security practises among hotels in Terengganu: perspectives from hotel managers. Research*. Dungun: Universiti Teknologi MARA Terengganu Branch

Arnold, W., McCroskey, J. & Prichard, S., 1967. The Likert-Type Scale. *Research Methods in Speech*, IV (15), pp. 31-33.

Arukaev, H., 2016. *Virumaa lasteaedades töötava personali tuleohutusalane teadlikkus ja oskus käituda tulekahju korral. Lõputöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Bowen, G. A., 2009. Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9 (2), pp. 27–40.

Chan, E. & Lam, D., 2013. Hotel safety and security systems: Bridging the gap between managers and guests. *International Journal of Hospitality Management*, 32, pp. 202-216.

Chen, Y., Chuang, Y., Huang, C., Lin, C. & Chien, S., 2011. The adoption of fire safety management for upgrading the fire safety level of existing hotel buildings. *Building and Environment*, 51, pp. 311-319.

Cherono, L., 2011. *Occupational accidents in hotels within Eldoret Town, Kenya: awareness and prevention. Master's thesis*. Nairobi: Kenyatta ülikool.

Chi, J., 2012. An analysis of occupant evacuation time during a hotel fire using evacuation tests. *Journal of Fire Protection Engineering*, 22(4), pp. 301–314.

Davis, 2020. *The Worst Hotel Fire In History: What Did We Learn?* [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.coopersfire.com/news/the-worst-hotel-fire-in-history-what-did-we-learn/> [Kasutatud 03.12.2023].

Dees, 2024. *The Stack Effect: How It Works And Impact On Energy Efficiency* [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.therma.com/the-stack-effect/> [Kasutatud 13.02.2024].

Dimante, D., Tambovceva, T. & Atstaja, D., 2016. Raising environmental awareness through education. *International Journal of Continuing Engineering Education and Life Long Learning*, 26 (3), pp. 259-272.

- Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, 2024. *EMTAKi koodid*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.koda.ee/et/tooriistad/emtaki-koodid> [Kasutatud 14.05.2024].
- Eesti Uuringukeskus, 2022. *Ehitiste tule- ja kemikaaliohutuse eest vastutavate isikute uuring*.
- Enz, C. & Taylor, M., 2002. The Safety and Security of U.S. Hotels. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 43 (5), pp. 119-136.
- Ertmer, P. & Newby, T., 2013. Behaviorism, Cognitivism, Constructivism: Comparing Critical Features From an Instructional Design Perspective. *Performance Improvement Quarterly*, 26 (2), pp. 43-71.
- Galbiati, R. & Vertova, P., 2014. How laws affect behavior: Obligations, incentives and cooperative behavior. *International Review of Law and Economics*, 38, pp. 48-57.
- Hackenschmidt, G., 1998. *Valitseda elu. 2.*, parandatud trükk. Tartu: Ilmamaa.
- Hancock, B., Ockleford, E. and Windridge, K., 2001. An introduction to qualitative research. London: Trent focus group.
- Hunt, M., 2007. *The story of psychology*. United States of America: Second Anchor Books edition.
- Ilinõh, 2012. *Tehnoloogiliste protsesside automaatjuhtimine. E-kursus*. Tallinn: Tallinna polütehnikum.
- Jaanso, 2021. *Majutusasutuste tuleohutus*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.rescue.ee/files/2021-05/majutusasutuste-tuleohutus-2021-2.pdf?20664ae390> [Kasutatud 15.01.2024].
- Jaskolowksi, W. & P, Kepka., 2011. Emergency evacuation of people from buildings. *International Scientific and Technical Conference Warsaw, 31.03-01-04-2011*. Varssav: The Main School of Fire Service, pp. 413-415.
- Jelenewicz, C., 2022. Situation Awareness. Rmt: Fire Safety for Very Tall Buildings. Gaithersburg: *The Society of Fire Protection Engineers Series*, pp. 63-67.
- Kulkarni, R., Giri, P & Gangwal, P., 2016. Knowledge and practices regarding fire safety amongst health care workers in tertiary care teaching hospital in Marathwada region of Maharashtra, India. *International Journal of Community Medicine and Public Health*, 3 (7), pp. 1900-1904.
- Kõverjalg, A., 1996. *Õppimise psühholoogia ja metoodika*. Tallinn: Eesti Riigikaitse Akadeemia kirjastus.
- Käerdi, H., Angelstok, F., Luht, K., Valge, A. & Ambel, A., 2010. *Ehituslike tuleohutusnõuete asjakohasuse analüüs. Lõppraport*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

- Küçük, D. & Can, F., 2020. Stance detection: A survey. *Association for Computing Machinery Computing Surveys (CSUR)*, 53 (1), pp.1-37.
- Morris, N., 2020. Teaching sensory geographies in practice: transforming students' awareness and understanding through playful experimentation , *Journal of Geography In Higher Education*, 44 (4), pp. 550–568.
- Olev, A. & Alumäe, T., 2022. Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service. *Baltic J. Modern Computing*, 10 (3), pp. 409–421.
- Patton, M., 2014. *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. 4th ed. Sage publications.
- Päästeamet, 2021. *Päästevõrgustiku strateegia aastani 2025*. Tallinn: Päästeamet. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.rescue.ee/files/2021-09/1630914669_paaestevorgustiku-strateegia-aastani2025.pdf [Kasutatud 28.09.2023].
- Päästeamet, 2023a. *Tuleohutuse kontrolli teenuse ohuproгноos*. Ohuproгноosi lisa. Pärnu: Päästeamet.
- Päästeamet, 2023b. *SaareMuhu statistika*. Statistika. Tallinn: Päästeamet.
- Päästeamet, 2024a. *Tuleohutuspaigaldised*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.rescue.ee/et/tuleohutuspaigaldised> [Kasutatud 16.02.2024].
- Päästeamet, 2024b. *Päästeameti Ohutusportaal: Haldusmenetlused*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://ohutusportaal.paasteamet.ee/hm/precept> [Kasutatud 05.03.2024].
- Saaremaa Vallavolikogu, 2020. *Saaremaa valla arengukava 2019-2030. Saaremaa Vallavolikogu 20.11.2020. a määrus nr 1-2/39*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.riigiteataja.ee/akti/isa/4011/2202/0005/Arengukava.pdf> [Kasutatud 02.11.2023].
- Sierra, F., Rubio-Romero, J. & Gámez, M., 2012. Status of facilities for fire safety in hotels. *Safety Science* 50, pp. 1490-1494.
- Siseminister, 2017. *Ehitisele esitatavad tuleohutusnõuded. Määrus. RT I, 04.04.2017, 14*.
- Skinner, B., 1974. *About behaviorism*. United States of America: Vintage Books Edition.
- Sunstein, C., 2001. Human behavior and the law of work. *Virginia Law Review*, 87 (2), pp. 205-276.
- Sun-Young, 2023. [Korean History] Daeyeongak Hotel fire, a nightmare on Christmas. *The Korea Herald*, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.koreaherald.com/view.php?ud=20230302000240> [Kasutatud 03.12.2023].

- Zhou, L., Zhou, K. & Chen, L., 2023. Stance detection of user reviews on social network with integrated structural information. *Journal of Intelligent & Fuzzy Systems*, 44, pp. 1703-1714.
- TalTech, 2024. *Veebipõhine transkriptsioon*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://bark.phon.ioc.ee/webtrans/> [Kasutatud 03.04.2024].
- Tuleohutuse seadus* (2022) RT I, 16.12.2022, 20.
- Turab, A. & Sintunavarat, W., 2023. On the solution of the generalized functional equation arising in mathematical psychology and theory of learning approached by the Banach fixed point theorem. *Carpathian Journal of Mathematics*, 39 (2), pp. 541-551.
- Vassilikopoulou, A., Siomkos, G., Chatzipanagiotou, K. & Triantafillidou, A., 2008. Hotels on fire: investigating consumers' responses and perceptions. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 21 (7), pp. 791-815.
- Visit Saaremaa, 2023. *Majutus Saaremaal*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://visitsaaremaa.ee/planeeri/majutus/> [Kasutatud 08.02.2024].
- West, R. & Michie, S., 2020. A brief introduction to the COM-B Model of behaviour and the PRIME Theory of motivation [v1]. Qeios.
- Willmott, T., Pang, B., & Rundle-Thiele, S., 2021. Capability, opportunity, and motivation: an across contexts empirical examination of the COM-B model. *BMC Public Health*, 21 (1), p.1014.
- Xu, C., Qian, Y., Chen, H., Shen, M. & Zhou, J., 2023. Remembering Sets: Capacity Limit and Time Limit of Ensemble Representations in Working Memory. *Behavioral Science*, 13, p. 856.
- Yin, R. K., 2014. *Case Study Research. Design and Methods*. Fifth edition. Thousand Oaks, CA: Sage.

LISAD

Lisa 1. Intervjuu küsimused

Teema 1: ÜLDINE

Mis on teie roll asutuses? (Kas vastutate TO eest?)

Kui kaua olete selles rollis töötanud?

Kui kindlalt end tunnete selles rollis?

Mis on peamised rolliga kaasnevad raskused/kitsaskohad?

Teema 2: HOONE TULEOHUTUS

Millised on teie arvates peamised tulekahju tekkepõhjused/millised on peamised ohukohad, kust tulekahju võib alguse saada?

Millised on hoonele ja ka teile esitatud TO-nõuded?

Mis TO-paigaldised teie hoones on?

Mis koostööpartnerid teil on? (Turvafirmad)

Kas olete kunagi tellinud auditeid/TOÜ vm tuleohutusspetsialisti poolt pakutavaid teenuseid?

Mis õppusi teil läbi viiakse? Kas viite ka ise läbi neid? (Kus õppisite/Kuidas kindlalt tunnete end neid läbi viies?)

Mis on teie ülesanded, kui tulekahju peaks tekkima?

Teema 3: TEADLIKKUSE TÕSTMINE

Kuidas hindate oma TO-alast teadlikkust? (Likert)

Kuidas hindate oma personali TO-alast teadlikkust? (Likert)

Mis on teie soovitusel, kuidas parendada nõuete selgust/kuidas paremini jõuda sihtgrupini?

Mis on teie soovitusel, et TO-alast teadlikkust tõsta personali seas?

Teema 4: PÄÄSTEAMETIGA KOKKUPUUDE

Kas teile on lähiajal esitatud ettekirjutus? Mis puudused olid?

Kas enne ettekirjutust/inspektori külaskäiku oldi teadlik TO nõuetest/puudustest?

Mis arvate, millest tekivad puudused? (Info puudub, raha küsimus)

Milliste probleemidega olete kokku puutunud ettekirjutuste täitmisel?

Kui tehakse ettekirjutus, kas vaidlustate/olete vaidlustanud punkte ja küsinud täpsustavaid asjaolusid?

Kuidas suhtute nõuetesse? (vajalikud, mittevajalikud?)

Kuidas hindate PääA-ga koostööd?

VABA MIKROFON

Kas soovite midagi veel lisada/mingil teemal veel rääkida?

Lisa 2. Koodipuu

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine intervjuudes	Koodi esinemis-sagedus
Üldine teadlikkus TO-st ja oma asutuse/hoone TO-st		
Teadlikkus ohukohtadest ja tulekahju tekkepõhjustest		
köögid (oma hoones)	3	4
Ventilatsioon (oma hoones)	1	1
Elektrisüsteem/elektripaigaldised (oma hoones)	3	7
Inimtegevus/lahtine tuli (oma hoones)	3	7
Küttekolded (oma hoones)	1	1
Kilbiruum (oma hoones)	1	1
Tehnosüsteemide rike (oma hoones)	1	1
Saun (oma hoones)	2	2
elekter (üldine)	6	11
Inimtegevus/lahtine tuli (üldine)	6	11
(hooldamata) küttekolded (üldine)	3	3
Äike (üldine)	1	1
Teadlikkus olemasolevatest tuleohutuspaignaldistest ja tehnilistest lahendustest		
ATS	8	8
Häireteade tuleb telefoni	2	3
Automaatne sisseväljalogimissüsteem	1	1
Evakuatsioon	9	9
Autonoomsed andurid	1	1
Tulekustutid	4	4
Tuletekid	1	1
Tuletõkkeseksioonid	2	2
Tuletõkkekardinad	1	1
vastava tuleklassiga/tulepüsivusega ehitusmaterjalid	1	2
veevõtukohad	2	2
voolikusüsteem	1	1
Tulekindla värviga kaetud seinad	1	1
sisekorraeskiri	3	3

Eraldi TO eest vastutav isik asutuses	1	1
Teadlikkus enda ülesannetest tulekahju korral		
inimeste evakueerimine	6	6
112 helistamine	3	3
Ollakse PÄA kontaktisik	5	5
Koha peal tegeleb teine inimene	4	4
Tulekahju kustutamine	3	3
Häireteate korral helistan asutusse	1	1
Teadlikkus koostööpartneritest ja nende ülesannetest		
Koostööpartnerite olemasolu	7	9
Turvafirmad vastavad häirele	6	7
Teated lähevad otse Häirekeskusesse	3	9
Tuleohutuspaigaldiste hooldus	2	2
Teadlikkus erinevatest õppustest		
evakuatsiooniõppused	4	9
Tuleohutuse koolitused	4	9
Koostöö teiste asutustega	3	3
Teadlikkus riskianalüüsist jm tulekahju korral tegutsemise plaanidest		
Asutuses on riskianalüüs	1	1
Teadlikkus tuleohutusaruandest		
Koostatakse tuleohutusaruanne	1	1
Koostatakse enesekontroll	1	1
Teadlikkus tuleohutusspetsialisti teenuste kohta		
audit	1	9
Tuleohutuse kontroll	2	9
konsultatsioon	1	9
<u>Enesehinnang ja soovitud teadlikkuse parendamiseks</u>		
Enesehinnang rolli täitmise kohta		
Ebakindel algus	1	1
tugevalt	3	4
Piisavalt hästi	4	4
nõrgalt	2	2
Viie-palli skaalal enda TO-alane teadlikkus on 4.	7	8

Viie-palli skaalal personali TO-alane teadlikkus on 3	4	4
Teadlikkus oleneb inimesest endast		
Õppustel/koolitustel ei panda tähele	1	1
Informatsiooni talletamise oskus/suutlikkus	1	1
praktilikas ollakse nõrk, teoorias tugev	1	3
inimese enda huvi	1	1
Ei ole hoidnud ennast kurssis	2	3
Ettepanekud teadlikkuse parendamiseks		
rohkem koolitusi	4	11
PäA poolt rohkem ennetustööd	3	4
PäA poolt uudiskirjad	2	2
PäA-ga koostöös tellida lektor	1	1
uute tööliste koolitamine	1	2
teha personalile TO-alane info kättesaadavamaks	1	3
asutuse juht/vastutav isik personali rohkem koolitama	2	4
pidev harjutus	2	9
PäA poolt praktilised koolitused	1	2
luua "checklist"	1	1
PäA osaleks õppustel kontrollijana	1	1
Õpitakse vanadest vigadest	1	2
Informatsiooni leidmise kanalid		
PäA koduleht	3	4
Riigi Teataja	1	2
Viie-palli skaalal enda TO-alane teadlikkus on 3	1	1
Viie-palli skaalal enda TO-alane teadlikkus on 2	1	1
Viie-palli skaalal personali TO-alane teadlikkus on 2	1	1
Viie-palli skaalal personali TO-alane teadlikkus on 4.	4	4
<u>Ettekirjutuste põhjused ja nende täitmine</u>		
Ettekirjutsi on tehtud vahemikus 2021-2023	9	11
Peamised nõuete rikkumised		
ATS	2	3

evakuatsioonivalgustus	2	6
vastav dokumentatsioon puudu	1	3
sulgurid	3	7
uksed	3	9
tulekustutid	2	3
evakuatsiooniplaan	2	3
tuletõkkeuksi hoitakse lahti	1	2
inspektorite pidev vahetus tõi ettekirjutusi juurde	1	1
renoveerimise käigus tuli puudusi välja	1	1
ehitusmaterjal	1	3
nupud	1	1
tuletõkkekardinad	1	1
veevõtukoht	1	3
andurite arv	1	2
magamiskohtade arv piirati	1	1
Probleemid on tänaseks likvideeritud	7	9
Kitsaskohad ettekirjutuste täitmisel		
rahaliselt kallis	3	9
rahalise poolega tegelevad mitu osapoolt	1	1
esimese kontrolli jooksul ei leita kõiki vigu üles, need esitatakse hiljem eraldi ettekirjutusena	2	4
ei jõuta kompromissideni PÄA-ga	1	3
ei leia paigaldise jaoks kohta	1	1
Ettekirjutuste punktide kohta küsimine/vaidlustamine		
Vaidlustan/küsin inspektorilt punktide kohta	4	5
arutamist/vaidlustamist ei võeta arvesse	2	4
Puudustest teadlik olemine		
puudustest saadi teada tänu inspektori kontrollile	6	6
puudustest oldi teadlik enne	1	1
TO-nõuetesse ja PÄA-sse suhtumine		
Peamised probleemid nõuete järgimisel		

nõuete muutumine/muutuv seadusandlus	4	13
suur kaadrivoolavus	1	2
puuduvad teadmised/oskused nõuete järgimiseks	2	4
puudub raha	3	9
segavad igapäevaseid tegevusi	1	2
ei ole ennast harinud sellel teemal	2	3
Unub tähelepanu pöörata	1	1
laiskus	1	1
Päästeametiga/inspektoriga koostöö		
hea koostöö	6	9
anti piisavalt aega vigade eemaldamiseks	1	2
anti nõu	2	4
toodi välja vead, mis olidki vead	1	1
PäA on karistusamet/otsivad vigu	2	4
suhtlus on raske/ollakse vankumatud	2	4
peale inspeksiooni pole suhtlust olnud	1	1
PäA kooskõlastab plaanid, ohutusjärelvalve leiab koha peal vigu	1	1
Keskpärase koostöö	2	5
ametnik teeb tööd vastavalt regulatsioonidele	1	1
ametnikku ei tohi karta	1	1
Koostöö oleneb inimesest	1	5
Suhtumine nõuetesse		
asutuse külastaja maksab turvalisuse eest	1	1
tulekahju korral ollakse ise süüdi	1	1
Nõuded on vajalikud	9	12
Nõudeid peab täitma	2	7
seadusest ei pea "koma välja ajama"	2	8
tõlgendused on erinevad	1	2
kohati ülevõimendatud	1	4
kohati tülikas	2	2
hea, et on olemas	1	1
nõuded ja reaalne elu on erinevad	1	3
Soovitused nõuete järgimise parendamiseks		

PäA annab teenusepakkujatele omad hinnangud	1	2
PäA annab rohkem nõud	3	9
Varem kontrollid läbi viia	1	1
kõiki hooneid ei peaks "sama vitsaga lööma"	1	2

